

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ДМИТРА МОТОРНОГО
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ
кафедра менеджменту та публічного адміністрування

ПІДЛІСНИЙ ВЛАДИСЛАВ МИКОЛАЙОВИЧ

**Державне регулювання ветеранської політики в
Україні та закордоном**

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Керівник: д.н.держ.упр., проф. Ганна ОРТІНА

Запоріжжя — 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО
 факультет економіки та бізнесу
 навчально-науковий інститут загальноуніверситетської підготовки
 кафедра менеджменту та публічного адміністрування

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
 Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»
 Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
 освітньо-професійної програми
 «Публічне управління та
 адміністрування»

 Г. В. ОРТИНА
 (підпис) (ініціали та прізвище)
 «_10_» __лютого_ 2025__р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
 менеджменту та публічного
 адміністрування

 С. Р. ПЛОТНІЧЕНКО
 (підпис) (ініціали та прізвище)
 «_10_» __лютого_ 2025__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи
 здобувача вищої освіти

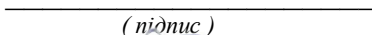
Підлісного Владислава Миколайовича

1. Тема кваліфікаційної магістерської роботи:
«Державне регулювання ветеранської політики в Україні та закордоном»
 науковий керівник роботи д.н.держ.упр., проф. ОРТИНА Г. В.
 затверджені наказом ректора університету від 21 жовтня 2024 року №448С
2. Строк подання кваліфікаційної магістерської роботи 14 лютого 2024 року
3. Вихідні дані до кваліфікаційної магістерської роботи: дані статистичної звітності, офіційних сайтів організацій, матеріали власних досліджень під час виробничої (переддипломної) практики
4. Зміст кваліфікаційної магістерської роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
 - 1) Теоретичні основи реалізації державної ветеранської політики
 - 2) Аналіз механізму реалізації ветеранської політики в Україні на прикладі мережі підтримки для воїнів Veteran Hub
 - 3) Напрями вдосконалення механізму реалізації ветеранської політики в Україні
5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки
6. Дата видачі завдання 22 жовтня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

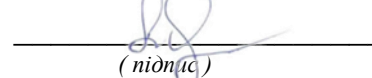
№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	04.11.2024	виконано
2	Розділ 1 Теоретичні підходи до міжнародної миротворчості	29.11.2024	виконано
3	Розділ 2 Роль гуманітарного права у регулюванні участі медичного персоналу в миротворчих операціях	30.12.2024	виконано
4	Розділ 3 Гуманітарне право як ключовий елемент регулювання участі медичного персоналу в міжнародних миротворчих операціях	15.01.2025	виконано
5	Перевірка на плагіат	7.02.2025	виконано
6	Попередній захист роботи на кафедрі	10.02.2025	виконано

Здобувач вищої освіти

ПІДЛІСНИЙ В. М

(ініціали та прізвище)

Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи

ОРТІНА Г. В.

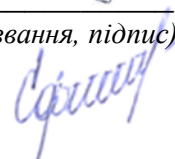
(ініціали та прізвище)

Рішення комісії про попередній захист кваліфікаційної роботи від
«10__» лютого__ 2025 року

Члени комісії:

1. ОРТІНА Г. В д.н.з держ.упр., професор

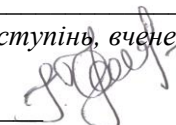
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

2. ЄФІМЕНКО Л.М к.н.з держ.упр., доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

3. ВОРОНІНА Ю. Є. к.н. з держ.упр., доцент

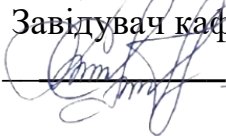
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

4. ГОРБОВА Н. А к.п.н, доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

Допустити до захисту

Завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування

 С.Р. ПЛОТНІЧЕНКО

«__10__» лютого__ 2025 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НАТО – Північноатлантичний альянс

ОМС – органи місцевого самоврядування

УБД – учасники бойових дій

ЄС – Європейський Союз

ФРН – Федеративна Республіка Німеччина

США – Сполучені Штати Америки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ.....	10
1.1. Сутність функціонування державної ветеранської політики в Україні.....	10
1.2. Механізм реалізації ветеранської політики в Україні.....	17
1.3. Світовий досвід регулювання ветеранської політики.....	26
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ВОЇНІВ VETERAN HUB.....	44
2.1 Громадські організації як суб'єкти формування системи ветеранської політики.....	44
2.2. Дієвість чинних механізмів державного регулювання ветеранської політики в Veteran Hub.....	50
2.3. Соціальні аспекти ефективності впровадження ветеранської політики в Veteran Hub.....	56
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	64
3.1. Впровадження активної моделі державного регулювання ветеранської політики в мережі підтримки воїнів Veteran Hub.....	64
3.2. Технології імплементації світового досвіду регулювання ветеранської політики в Україні.....	76
ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	93
ДОДАТКИ.....	103

ВСТУП

Актуальність теми. Нині в Україні активно розвивається система ветеранської політики: оновлюється законодавча база, інституційні механізми та впроваджуються стандарти НАТО з метою підвищення обороноздатності країни. Проте, за роки незалежності ефективної моделі ветеранської політики так і не було створено. Залишається чимало невирішених проблем, таких як: невідповідність законодавства сучасним викликам, відсутність чіткої координації між органами влади; низька ефективність чинної системи ветеранської політики; обмеженість державних пільг; недостатній рівень інформованості ветеранів; нестача фінансових ресурсів; слабкий зворотний зв'язок влади з ветеранськими громадськими організаціями та існування соціальної напруженості. Це свідчить про те, що зміни у ветеранській політиці мають фрагментарний характер, зосереджуючись на покращенні окремих елементів, а не всієї системи механізмів, методів, інструментів і форм її впровадження. Виклики, з якими стикається держава, невідкладно вимагають удосконалення основних принципів державної політики, чіткого уявлення про комплекс механізмів її реалізації, а також конкретних заходів та очікуваних результатів у сфері ветеранської політики.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: концепції механізмів формування та впровадження ветеранської політики; наукові засади ветеранської політики та сучасні методи організації соціального захисту ветеранів. Ці ідеї та положення представлені в роботах таких дослідників: Гордієнко Є. П. [4; 5], Дацюк І. П. [9; 10], Дубич К. В. [14], Ковальова Є. П. [21], Кондратенко О.О. [22], Кириченко А. Г. [20], Новак-Каляєва Л. М. [31], Щербінін О. М. [67], Шкуропатский О. І. [66] та інші.

Мета роботи – обґрунтування теоретичних положень і розробка напрямів вдосконалення механізму реалізації ветеранської політики в Україні.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

- дослідити сутність функціонування державної ветеранської політики в Україні;
- проаналізувати механізм реалізації ветеранської політики в Україні;
- вивчити світовий досвід регулювання ветеранської політики;
- дослідити громадські організації як суб'єкти формування системи ветеранської політики;
- дослідити дієвість чинних механізмів державного регулювання ветеранської політики в Veteran Hub;
- проаналізувати соціальні аспекти ефективності впровадження ветеранської політики в Veteran Hub;
- розробити модель державного регулювання ветеранської політики в мережі підтримки воїнів Veteran Hub;
- виявити технології імплементації світового досвіду регулювання ветеранської політики в Україні.

Об'єктом дослідження є державна політика у сфері соціального захисту ветеранів України.

Предметом дослідження є механізми реалізації ветеранської політики в Україні та закордоном.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань та отримання теоретичних і практичних результатів у дослідженні були використані загальнонаукові та спеціалізовані методи, зокрема: *методи аналізу і синтезу* – для створення теоретичної бази дослідження та виявлення особливостей, суперечностей і ключових проблем розвитку ветеранської політики; *історичний метод* – для дослідження історичного досвіду в цій сфері; *категорійний та етимологічний аналіз* – для уточнення основних понять; *компаративний аналіз* – для узагальнення міжнародного досвіду ветеранської політики; *класифікаційний метод* – для впорядкування нормативно-правових документів; *структурно-функціональний* – для аналізу основних інститутів, що формують і впроваджують ветеранську політику; *моделювання та прогнозування* – під час розробки моделі державного

регулювання ветеранської політики; *статистичний і графічний методи* – для оцінки її реалізації; а також *системно-аналітичний, індуктивний, порівняльний і метод моделювання* – для теоретичного узагальнення результатів дослідження, формування висновків і надання рекомендацій щодо покращення механізмів реалізації ветеранської політики в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі сформульовано нові наукові положення, які теоретично та практично обґрунтовують напрями вдосконалення механізмів впровадження ветеранської політики в Україні, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано модель активної ветеранської політики, а також визначено її основні компоненти;

удосконалено:

- систему принципів, на яких має базуватися ветеранська політика (принципи прозорості, рівноправності, комплексного підходу, доступності, адресності, законодавчого регулювання умов та порядку надання соціального захисту, ефективності), а також запропоновано доповнити її специфічними принципами з урахуванням особливостей досліджуваної галузі;

набули подальшого розвитку:

- поняттєво-категоріальний апарат науки «публічне управління та адміністрування» було розширено через введення в науковий обіг терміну «державна ветеранська політика», який розглядається як сукупність цілеспрямованих і організованих дій, рішень і заходів політичних суб'єктів, спрямованих на забезпечення соціального захисту ветеранів війни;
- теоретичні висновки щодо впровадження передових міжнародних практик у сфері регулювання ветеранської політики.

Інформаційне забезпечення. Інформаційна основа дослідження включає нормативно-правові акти, наукові публікації, довідкові матеріали,

звітність державних органів, статистичні та аналітичні дані, а також результати соціологічних досліджень, проведених провідними науковими установами України.

Практична значущість роботи. Результати дослідження можуть бути корисними для органів публічної влади в процесі формування та впровадження ветеранської політики, а також для громадських організацій, науково-дослідних і освітніх установ під час подальших наукових досліджень і навчальної роботи.

Апробація результатів роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність функціонування державної ветеранської політики в Україні

З моменту здобуття Україною незалежності в 1991 році, у контексті розвитку ринкової економіки та одночасного зниження рівня життя більшості населення, постала потреба у впровадженні нових підходів до соціальної політики держави. Це зумовило перехід від загального соціального забезпечення до спрямованого соціального захисту окремих категорій громадян. Нині тривають дискусії щодо значення термінів «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». У чинному законодавстві та наукових джерелах відсутнє єдине визначення терміна «соціальний захист». Деякі дослідники розглядають ці поняття як взаємозамінні синоніми, однак більшість науковців вважає, що «соціальний захист» має ширше значення, тоді як «соціальне забезпечення» є лише однією з його складових. Вперше термін «соціальний захист» був вжитий у 1935 році у Законі про соціальний захист Сполучених Штатів Америки, і згодом він набув широкого застосування у багатьох країнах світу, підкреслюючи основні аспекти впорядкування національних систем підтримки різних категоріям населення [27].

Українські науковці використовують термін «соціальний захист населення» з різним змістовим наповненням. Значний внесок у розвиток наукової думки щодо соціального захисту населення зробили такі вчені, як В. Скуратівський, О. Палій, Е. Лібанова, Н. Болотіна, І. Рудкевич, В. Трощинський та інші, які досліджували теоретико-методологічні основи соціальної політики загалом і соціального захисту зокрема [54].

В. Скуратівський та О. Палій визначають соціальний захист як «сукупність організаційно-правових та економічних заходів, що забезпечують

добробут кожного члена суспільства в діючих економічних умовах» [56]. Е. Лібанова, в свою чергу, розглядає соціальний захист населення як матеріальне забезпечення всіх громадян на рівні, не нижчому за соціальні нормативи, що гарантує їм гідні умови для життя [25].

Ми підтримуємо думку Н. Болотіної, котра описує соціальний захист у вузькому сенсі як «комплекс економічно-правових гарантій, що забезпечують дотримання основних соціальних прав громадян та досягнення соціально задовільного рівня життя». На її думку, в масштабному контексті, соціальний захист варто розуміти як «діяльність держави, що спрямовується на забезпечення формування та розвиток повноцінної особистості, вияв та усунення негативних впливів, а також формування умов для самовизначення та успішної реалізації в житті» [2].

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що вчені тлумачать категорію «соціальний захист» через призму діяльності, комплексу, функції, системи, сукупності та механізму. На наш погляд, найбільш цілісно цю категорію розкриває поняття «система», яке охоплює комплекс елементів, що взаємодіють і запускають відповідні механізми та заходи, спрямовані на досягнення відповідного рівня добробуту громадян.

Проблеми соціального захисту військовослужбовців Збройних сил України були обговорені в наукових працях дослідників, таких як Л. Новак–Каляєва [31], І. Дацюк [10], Н. Болотіна [2], О. Щербінін [67] та інші. Питання, пов'язані з учасниками бойових дій, були досліджені С. Белаєм [65], О. Кондратенком [22], А. Грибом [7], А. Кириченком [20]. Щодо комплексного аналізу соціального захисту ветеранів і шляхів оптимізації державної діяльності у цій сфері, такі наукові роботи ще потребують розробки.

Закон України № 2011-ХІІ від 20 грудня 1991 року чітко визначає поняття соціального захисту ветеранів та членів їх сімей. Згідно з цим законом, держава має обов'язок забезпечувати систему правових і соціальних гарантій для ветеранів, що забезпечують виконання їхніх конституційних прав і свобод, задоволення фінансових і духовних потреб, враховуючи особливості їх

службової діяльності і соціальний статус. Це також сприяє збереженню соціальної стабільності в військовому середовищі. Закон передбачає також право на соціальне забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також у старості та інших обставинах відповідно до законодавства [50].

Відповідно до Закону № 45, ветерани – це особи, котрі приймали участь у здійсненні бойових завдань для захисту Вітчизни, незалежно від того, чи це були у складі військових підрозділів, об'єднань усіх видів Збройних сил чинної армії (флоту), в партизанських загонах, підпіллях або інших структурах, як у період воєнних дій, так і у мирний час. Згідно з Законом № 45, статус ветерана об'єднує до 20 категорій осіб, серед яких виділяються 7 провідних (рис. 1.1).

У правовому контексті, ветеранська політика охарактеризовується як активна державна діяльність, спрямована на забезпечення умов для підтримки здоров'я та продуктивного старіння, організацію соціального обслуговування, реалізацію спеціальних програм з соціального і правового захисту, надання пільг, переваг і соціальних гарантій, які закріплені в законодавстві.

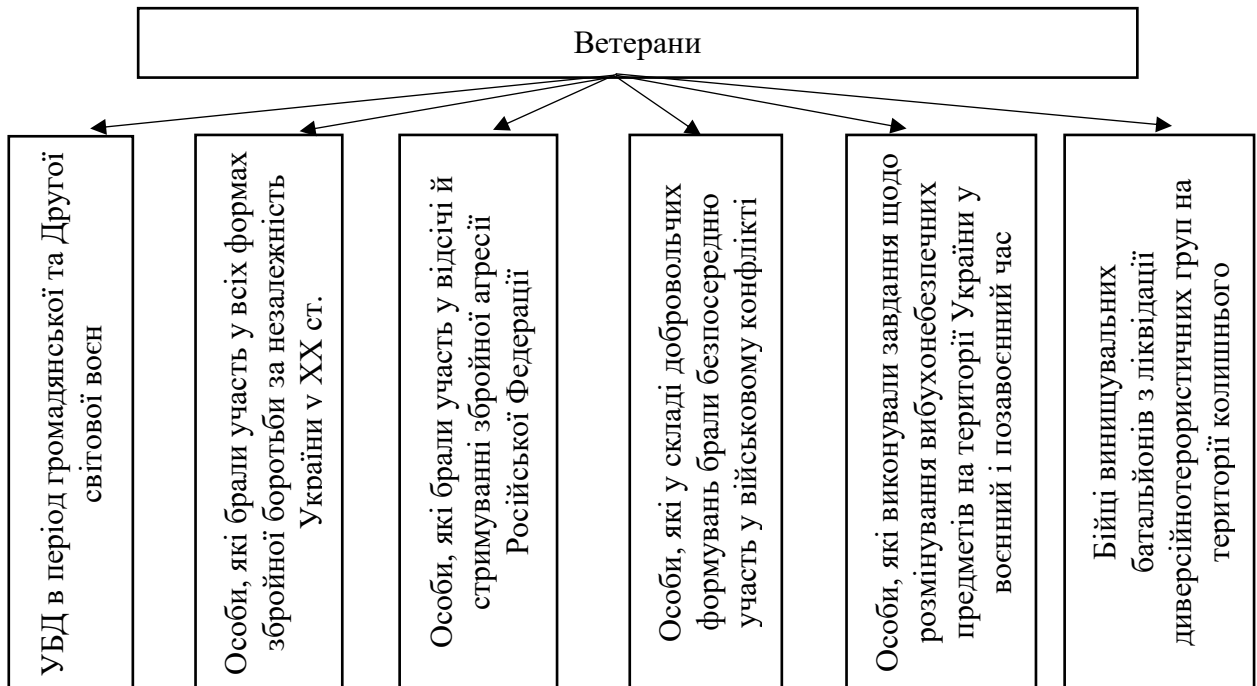

Рис. 1.1. Провідні категорії осіб, які відносяться до ветеранів

Джерело: сформовано автором за [51]

Особисте розуміння ветеранської політики формується на основі аналізу наукових поглядів, що визначають її як спільну ініціативу державних органів, місцевого самоврядування, громадських інституцій, підприємств та організацій. Ця ініціатива спрямована на захист законних прав і інтересів ветеранів та їх сімей, задоволення їх матеріальних і соціальних потреб. Варто відзначити, що основними інструментами цього процесу є соціальне забезпечення, страхування, допомога, гарантії та компенсації.

Система ветеранської політики виконує дві основні функції: перша – реабілітаційна, спрямована на зменшення негативних наслідків участі у військових діях шляхом надання спеціалізованої соціальної підтримки (пільг, гарантій та компенсацій); друга – превентивна, що передбачає запобігання таким наслідкам шляхом включення ветеранів до системи загальнообов’язкового державного страхування та підтримки їхнього життя у суспільстві після звільнення зі служби.

Ветеранська політика має дві головні стратегії – активну і пасивну підтримку ветеранів. Пасивна підтримка полягає у наданні соціальної допомоги, такої як пільги і фінансова або матеріальна допомога особі або її сім’ї у випадку втрати працездатності, інвалідності або смерті. Активна підтримка ветеранів здійснюється через соціальне страхування, державні програми і проєкти, спрямовані на підтримку їхньої соціальної і професійної реабілітації після повернення з зон бойових дій. Для вирішення найбільш важливих проблем реалізуються цільові державні програми, які фінансуються з Державного бюджету України і включають медичну і психологічну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, надання технічних засобів реабілітації та інші соціальні та професійні адаптаційні послуги (для ветеранів, які звільнені з військової служби), а також надання житла і освітніх послуг [6].

Суб’єктами, які визначають правила і процедури ветеранської політики, є державні установи та громадські організації, які свідомо й цілеспрямовано здійснюють цю діяльність відповідно до законодавства, наукових теоретичних

знань у сфері соціального життя, наукових методів прогнозування та аналізу інформації. Вони приймають рішення і впроваджують їх через свою організаційно-управлінську діяльність [21]. Держава відіграє роль координатора і організатора у регулюванні процесів забезпечення соціальних гарантій і пільг. Згідно зі статтею 17 Конституції України, держава несе відповідальність за соціальну підтримку громадян, які захищали Україну в складі Збройних сил України, інших військових структур, а також членів їхніх сімей.

До органів влади належать органи державної влади і органи місцевого самоврядування, зокрема: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я, Служба безпеки України, органи місцевого самоврядування та інші, які забезпечують формування складових соціального захисту ветеранів в Україні та виконання специфічних завдань. Особливість і унікальність ролі держави проявляються у її зобов'язанні забезпечувати соціальну справедливість та стабільність соціального стану ветеранів [5].

Інститути громадянського суспільства, як активні учасники ветеранської політики, включають громадські організації, спілки ветеранів, профспілки, асоціації громадян, благодійні організації та фонди. Вони сприяють формулюванню рішень законодавчих і виконавчих органів стосовно ветеранів, захищають їх правові інтереси в державних та громадських організаціях і виконують інші функції, передбачені законодавством України про об'єднання громадян. Інститути громадянського суспільства сприяють підвищенню людського потенціалу, забезпечують соціальний захист та є найближчими до потреб конкретних ветеранів (рис. 1.2)

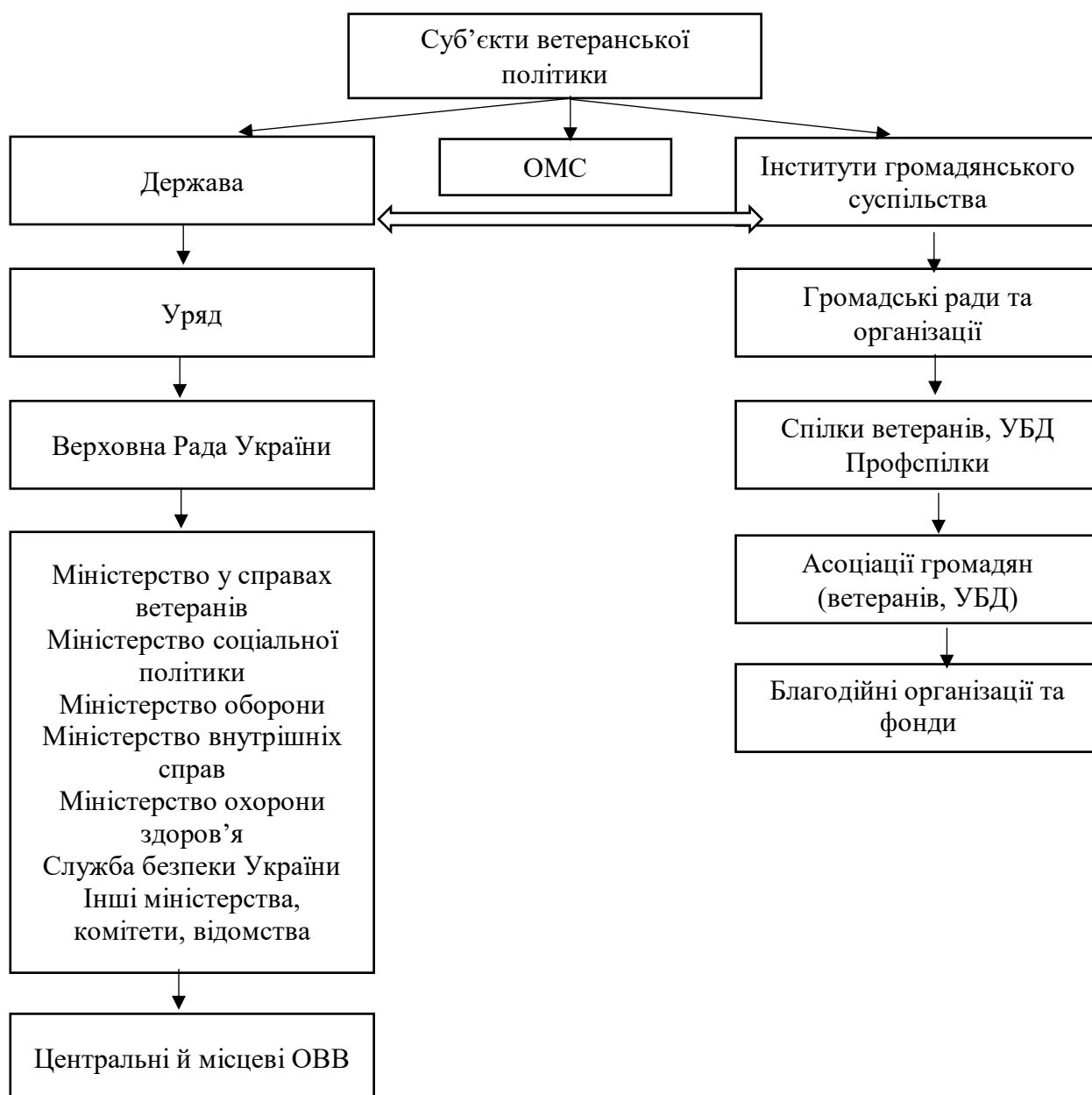

Рис. 1.2. Суб'єкти ветеранської політики

Джерело: розроблено автором на основі [66]

Міністерство у справах ветеранів України виступає в ролі головного центрального органу виконавчої влади, який має на собі відповідальність за розробку та реалізацію ветеранської політики, включаючи тих, хто має статус учасника бойових дій та інших осіб, що користуються захистом згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», а також членів їхніх сімей.

Ветеранська політика піддавалася впливу стійких соціальних трансформацій на національному та міжнародному рівнях. З 2014 року були впроваджені заходи щодо модернізації ветеранської політики. Реформування Збройних сил України та інших військових формувань, включаючи їх соціальний захист, стали прикладом одних з найактивніших реформ в країні за останні роки. Державна політика орієнтована на створення нового, сучасного війська, здатного ефективно захищати державу та реагувати на військові загрози [40]. У цьому контексті залишаються актуальними питання реформування Збройних сил України відповідно до міжнародних стандартів, вдосконалення державної ветеранської політики та створення ефективних механізмів її реалізації, оскільки сьогодні негативними тенденціями в питаннях розбудови та реалізації державної ветеранської політики в Україні, такими як:

- скорочення державного фінансування заходів, спрямованих на підтримку ветеранів у 2025-2027 роках, відповідно до ініціативи Кабінету Міністрів України, яку підтримала Верховна Рада України;
- недостатня активність центрального законодавчого органу, який протягом своєї каденції не лише не розробив нових нормативно-правових актів у сфері ветеранської політики, а й не ініціював проведення спеціалізованих засідань, слухань чи обговорень на цю тему;
- обмеженість ресурсів та відсутність розвиненої медико-реабілітаційної інфраструктури в Міністерстві у справах ветеранів, що негативно впливає на надання якісних послуг;
- ігнорування специфічних викликів, з якими стикаються жінки-захисниці та жінки-ветеранки, незважаючи на те, що кількість жінок у лавах українського війська вже перевищує аналогічні показники будь-якої країни НАТО;
- низький пріоритет ветеранської політики у державному порядку денному, попри постійне зростання кількості ветеранів та осіб, які матимуть цей статус у майбутньому.

1.2. Механізм реалізації ветеранської політики в Україні

Держава та інші учасники політичного процесу розробляють ветеранську політику з метою забезпечення адекватного соціального захисту ветеранів, спрямовану на ефективне вирішення сучасних викликів і проблем. Ця політика, що базується на узгоджених інтересах, цілях і завданнях, потребує відповідних механізмів для її реалізації. Для розуміння сутності цих механізмів у контексті ветеранської політики, розглянемо основні поняття: «політика», «публічна політика», «державна політика» та «механізм реалізації державної політики».

Сучасні вчені у галузі публічного адміністрування, такі як Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Ю. Сурмін, розуміють поняття «політика» як самостійний світ політичних цінностей, середовище взаємодії між різними соціальними групами, партіями, націями, народами, державами, владою і населенням, а також громадянами та їх об'єднаннями [12].

Погоджуємося з загальним визначенням багатьох дослідників, які описують політику як збалансовану систему цілей, інтересів і пріоритетів. Від створення реалістичної та ефективної політики залежить добробут як окремих груп населення, так і суспільства в цілому. Також у англійській літературі використовується термін «public policy», що означає сферу політичного управління, яка підконтрольна громадськості. У контексті глобалізації, інформатизації та постійного розширення політичного простору в Україні науковці та практики, такі як С. Телешун, С. Ситник, Т. Сегеда, О. Мельник, А. Кузнецова, О. Дем'янчук та інші, все більше вивчають питання формування «публічної політики». Публічна політика відкриває можливості для громадянського суспільства впливати на розвиток держави, встановлювати орієнтири, цілі та завдання, а також контролювати діяльність влади. Рівень політизації суспільства зростає в кризових періодах, коли відбувається зміна влади, форм власності та перетворення духовної сфери. Влада, реалізуючи політику, спрямовану на вирішення соціальних проблем, активно взаємодіє з

інститутами громадянського суспільства. Україна знаходиться у таких соціальних і політичних умовах трансформації сьогодні [61].

Велику увагу слід приділяти практичному аспекту взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства, зокрема:

- активність громадських рад, асоціацій, експертно-аналітичних структур, комісій, консультативно-дорадчих органів, інноваційних платформ та інших;
- участь громадянського суспільства у обговоренні та розробці проєктів нормативно-правових актів, включення інститутів громадянського суспільства до правозастосовної та правозахисної діяльності;
- розвиток і підтримка організацій громадянського суспільства, партнерств і мереж на місцевому, регіональному та національному рівнях;
- фінансування громадських ініціатив;
- залучення громадських об'єднань до надання соціальних послуг населенню на умовах угод з органами влади;
- організація роботи державно-громадських фондів;
- участь громадськості у організації виборчих процесів;
- здійснення громадського контролю за діяльністю влади та інше.

Отже, сучасна державна політика є основним елементом політико-управлінської діяльності і зазнає впливу від публічного сприйняття.

Щодо взаємозв'язку між термінами «державна політика» і «публічна політика», дослідники аналізують як їхні схожості, так і відмінності, звертаючи увагу на процеси формування політики [32]. У сучасній науці державного управління існує ряд наукових визначень терміну «державна політика». В. Тертичка розглядає державну політику як систематичну, організовану і цілеспрямовану діяльність або бездіяльність державних інституцій, спрямовану на вирішення конкретної проблеми або комплексу проблем, що впливають на життя суспільства [59].

Інші науковці розглядають державну політику як «комплекс ціннісних цілей, заходів державного управління, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень і систему управління розвитком країни, а також як практичну діяльність політичних суб'єктів і органів державної влади щодо впровадження визначеного політичного курсу та досягнення конкретних політичних цілей [12].

Узагальнюючи ці поняття, можна виділити ключові напрями державної політики. Це включає організовані й цілеспрямовані дії, систему цілей, заходів і рішень, які приймаються органами державної влади, спрямовані на вплив на життя суспільства та вирішення його проблем.

Важливо відзначити, що державна політика часто охоплює конкретні сфери життя, а не всі аспекти суспільства. Згідно з Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», внутрішня державна політика визначає напрями управління соціальними відносинами, включаючи соціальну сферу [41]. Вчені вважають, що державна політика у певній сфері – це система взаємопов'язаних управлінських впливів, спрямованих на досягнення конкретної мети, з об'єктом і принципами діяльності [11].

Отже, після аналізу різних наукових підходів і вивчення нормативно-правового контексту можна сформулювати власне розуміння поняття державної ветеранської політики. Це сукупність упорядкованих і цілеспрямованих дій, рішень та заходів політичних суб'єктів, спрямованих на забезпечення соціального захисту ветеранів. Вона охоплює створення сприятливого соціально-економічного середовища, забезпечення необхідних умов для збереження здоров'я і активного життя на пенсії, а також надання пільг, переваг і соціальних гарантій.

Доцільно відмітити, що саме держава виступає основним ініціатором формування державної політики. Органи державної влади відіграють ключову роль у розробці державної політики, оскільки саме через державний апарат спільно з законодавчими органами вони ініціюють і формують основні

пропозиції щодо методів, норм, пріоритетів та стратегічних напрямів її реалізації.

Згодні з твердженням, що реалізація державної політики є необхідною складовою системи управління і здійснюється через механізми державного управління [47]. На сучасному етапі розвитку науки публічного управління та адміністрування не існує загальноприйнятого визначення «механізму державного управління» і однозначного підходу до його розуміння. Автори «Енциклопедичного словника з державного управління» Г. Одінцова, В. Дзюндзюк, Н. Мельтюхова, Н. Миронова, О. Коротич вказують, що механізми державного управління представляють собою методи вирішення суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовну реалізацію дій, що ґрунтуються на основних принципах, цільовій орієнтації та функціональній діяльності, використовуючи відповідні форми та методи управління [15]. Таку ж позицію висловлюють В. Бакуменко і В. Князєв, які розглядають механізм державного управління як набір конкретних заходів, інструментів і стимулів, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, економіку та будь-яку соціальну систему з метою досягнення визначених цілей [29].

Щодо методів державного управління, ми підтримуємо точку зору вчених, які визначають їх як офіційні засоби впливу держави та її органів на процеси суспільного й державного розвитку. Ці методи можна класифікувати за різними характеристиками впливу: за типом (прямі, непрямі), за масштабами (часткові, загальні), за формою (стримувальні, обмежувальні, стимулювальні), за сферою (галузеві, ситуативні, цільові), за територією (державні, регіональні, місцеві), за способом (фінансові, нефінансові), та за тривалістю дії (короткострокові, середньострокові, довгострокові).

Інструменти державної політики – це конкретні засоби і предмети, які використовуються в управлінському процесі для втілення політичних рішень у життя. Ці інструменти можна класифікувати за ступенем обов’язковості їх застосування на примусові, змішані та добровільні [12]. Щодо соціального

захисту ветеранів, практичні застосування цих інструментів включають пенсії, соціальні виплати, субсидії, пільги, плани заходів, цільові та комплексні програми, статuti, рекомендації та інші засоби.

Механізми державного управління включають різні типи за методами та засобами, що утворюють їх склад: адміністративні, правові, економічні, політичні, соціальні, психологічні, моральні, етичні, інформаційні, а також комбіновані. Ці методи утворюють основу для створення спеціалізованих механізмів державного управління [12]. Важливо відзначити, що не зважаючи на різницю і функціональні особливості, механізми взаємопов'язані та можуть мати загальні риси інших механізмів. Це означає, що в залежності від складності проблеми механізм може бути складним і включати низку інших, які тісно пов'язані один з одним та забезпечують реалізацію конкретних напрямів державної політики відповідно до різних сфер суспільної діяльності. У «Енциклопедії державного управління» відзначено, що механізми державного управління можуть бути класифіковані залежно від методів, що застосовуються, як політичні, економічні, соціальні, організаційні та правові, а також як комплексні з урахуванням основних аспектів суспільної діяльності [15].

Ми підтримуємо точку зору вчених про важливість комплексного впровадження механізмів державного управління і вважаємо належним використовувати в нашому дослідженні такий комплекс основних механізмів для впровадження державної ветеранської політики: інституціонально-правовий, соціально-економічний, інформаційно-комунікативний, адаптивно-психологічний (рис. 1.3).

Вказані механізми державного управління взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики та виконання відповідних завдань для її реалізації. Якісно розроблені і вчасно впроваджені в практику механізми державного управління соціального захисту ветеранів сприяють підвищенню ефективності державної політики у даній сфері.

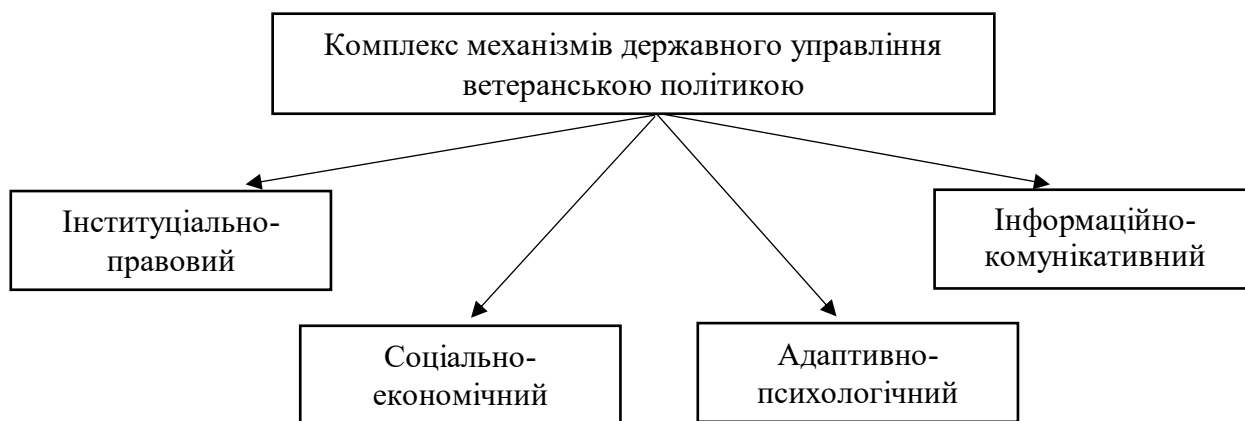

Рис. 1.3. Комплекс механізмів здійснення державної ветеранської політики

Джерело: сформовано автором на основі [12]

На сучасному етапі становлення держави, система управління в сфері ветеранської політики інституційно-правового характеру набуває великого значення. Крім того, на шляху до євроінтеграційних прагнень України, будівництво ефективних інституцій та удосконалення законодавства є основою для зміцнення демократичних та соціальних стандартів держави.

Поняття «організаційний механізм державного управління» науковці визначають як структурну організацію, ієрархічну розстановку сил державної влади, розподіл функцій та повноважень між ними, а також організаційні засади конкретного органу влади. Це охоплює функціональні зв'язки, права та обов'язки учасників управлінського процесу, їх відповідальність за рішення та визначені компетенції [29].

Під «правовим механізмом державного управління» розуміють процес створення, впровадження та дотримання норм права учасниками управління та об'єктами управління, що регулюються законодавчими актами та нормативно-правовими документами. Це включає різноманітні форми управлінської діяльності, пов'язані з підготовкою, ухваленням та виконанням нормативно-правових актів, а також сукупність законів та підзаконних нормативно-правових актів, серед яких ключове значення має Конституція України та інші правові акти [29].

Ми вважаємо, що розмежування між організаційним, правовим та інституціональними механізмами не завжди є чітким. Д. Норт вказує, що для встановлення правил гри не існує альтернативи використанню інституціональних механізмів, тоді як організації забезпечують їх дотримання. Ми погоджуємося з поглядом вчених на те, що саме організації можуть діяти як суб'єкти інституційного механізму, сприяючи узгодженню цілей, інституалізації відносин між суб'єктами державної політики та розподілу обов'язків і відповідальності. У свою чергу, ефективність зазначених механізмів неможлива без правового регулювання та належно підготовлених кадрів, які визначають структуру, функції та дії органів державної влади. Тому ми вважаємо доцільним у своїй роботі використовувати поняття «інституціонально-правовий механізм» як складний комплекс, що включає формалізовану організаційну структуру, законодавство, яке регулює політику соціального захисту ветеранів, та кваліфіковані кадри для ефективного вирішення професійних завдань.

Основним законодавчим документом, що визначає засади соціального захисту ветеранів, є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». У цьому законі закріплено перелік пільг і соціальних послуг, на які мають право:

- ветерани та ветеранки;
- родини загиблих (померлих) ветеранів і ветеранок;
- сім'ї полеглих Захисників і Захисниць України;
- особи, які мають видатні заслуги перед державою.

Крім того, закон визначає критерії, за якими особи можуть набути відповідного статусу та скористатися передбаченими гарантіями. Варто зазначити, що цей нормативно-правовий акт, ухвалений ще у 1993 році, значною мірою дублює положення відповідного радянського закону. Документ передбачає близько 50 видів виплат і пільг, зокрема щомісячні пенсійні виплати, щорічну фінансову допомогу, безкоштовний проїзд у громадському транспорті, низку медичних пільг (зокрема, забезпечення

безоплатними ліками), доступ до державних санаторіїв, знижки на оплату комунальних послуг, додаткові відпустки, а також безкоштовну освіту для ветеранів і їхніх дітей. На жаль, державна політика щодо ветеранів і їхніх родин досі значною мірою спирається на застарілі радянські підходи й не зазнала суттєвих змін за роки незалежності України. Відсутність оновлення та адаптації до сучасних викликів призвела до того, що чинний Закон формує систему пільг, яка більше нагадує компенсаційний механізм, аніж повноцінну державну підтримку ветеранів та військовослужбовців.

Дія соціально-економічного механізму виявляється у створенні необхідних умов для економічної, фінансової, соціальної, інвестиційної та інноваційної діяльності через бюджетування та фінансування державної політики соціального захисту ветеранів. Кожна економічна система спрямована на координацію дій її учасників для вирішення соціально-економічних проблем та досягнення конкретних економічних інтересів [57]. Поняття «соціально-економічний механізм» поширюється з введенням характеристик соціальної економіки в механізми розподілу ресурсів національних систем.

Щодо ветеранської політики, соціально-економічний механізм визначається як специфічний вплив держави, за допомогою засобів і методів регулювання, які об'єднують прямий і зворотний зв'язок. Цей механізм регулює можливість цілеспрямованого руху, функціонування і розвитку системи з метою виконання цілей ветеранської політики. Соціальна складова механізму спрямована на створення умов для задоволення соціальних потреб ветеранів. Економічна складова механізму визначає сприятливі умови для розвитку економічного потенціалу країни і підвищення його ефективності, а також забезпечує державну фінансову підтримку для ветеранів. Фінансова складова механізму відіграє важливу роль у реалізації політики соціального захисту ветеранів, оскільки від рівня фінансування, своєчасного та повного фінансового забезпечення соціальних виплат і цільових державних програм залежить якість і своєчасність медичної та психологічної реабілітації,

наявність житла, грошова допомога, адаптація у соціальній та професійній сферах для ветеранів.

Соціально-економічний механізм реалізує державну ветеранську політику через відповідні державні програми, спрямовані на вирішення соціальних проблем. Ці програми формуються з урахуванням стратегічних цілей державної політики і фінансуються за рахунок державного бюджету.

Інформаційно-комунікативний механізм забезпечує збір, використання, поширення й зберігання інформації, координацію дій суб'єктів і об'єктів державної політики, соціальну взаємодію, моніторинг реалізації політики в зазначеній сфері та статистичну звітність, впровадження сучасних інформаційних технологій. Цей механізм включає послідовні процеси і заходи, спрямовані на забезпечення доступу до інформації всіх учасників формування і реалізації державної ветеранської політики і на покращення зворотнього зв'язку. Організація інформаційних потоків та аналіз одержаних результатів необхідні для підготовки, обґрунтування і ухвалення управлінських рішень органами державного управління. Це забезпечує прозорість і демократію державного управління, підвищує безпеку суспільства і рівень життя, а також сприяє формуванню системи національних інформаційних ресурсів та позитивної громадської думки щодо державної політики [8]. Комунікативна складова механізму сприяє ефективній взаємодії органів влади на засадах партнерства, налагодженню зворотного зв'язку та участі інститутів громадянського суспільства у формуванні і реалізації державної політики [14].

Суспільний прогрес вимагає від влади володіння психологічними навичками і використання адаптивно-психологічного механізму державного управління [23]. Адаптивно-психологічний механізм управління в сфері соціального захисту ветеранів повинен включати різноманітні соціально-психологічні методи та заходи, спрямовані на створення умов для взаємодії, довіри, партнерства, співробітництва, подолання соціальної напруги, психологічну реабілітацію та соціальну адаптацію ветеранів тощо. В сучасних

умовах важливою метою цього механізму є також формування позитивного іміджу ветеранів та вплив на суспільну свідомість у відношенні до них.

Отже, на основі аналізу сучасних наукових підходів до впровадження державної політики, ми сформулювали власне уявлення про сутність державної ветеранської політики та комплексу базових механізмів її реалізації. Варто відзначити, що у сучасних урядів завжди існує можливість вибору механізмів державного управління, які найкращим чином відповідають цілям їх політики.

1.3. Світовий досвід регулювання ветеранської політики

Сучасна Україна займає позицію стратегічного партнера Північноатлантичного альянсу (НАТО) і країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу (ЄС). Досягнення поставлених цілей та наближення до міжнародних стандартів здійснюються через глибокі соціально-економічні реформи і вдосконалення державної політики у ключових сферах життя суспільства. Міжнародна співпраця надає Україні можливість здобувати досвід у вирішенні широкого спектра питань і є важливою складовою розвитку публічної політики [5]. Впровадження знань та практик країн Європейського Союзу та членів НАТО в галузі ветеранської політики є важливим аспектом співпраці з Альянсом і розвитку державної політики [48].

В НАТО та Європейському Союзі учасники бойових дій не мають окремого статусу, а визнаються як ветерани війни чи учасники бойових дій. Ветерани у цих країнах вважаються символами патріотизму, честі, відваги та любові до Батьківщини. Країни, які забезпечують високий рівень соціального захисту ветеранів і змогу конкурентоспроможної військової служби, включають Сполучені Штати Америки (США), Велику Британію, Федеративну Республіку Німеччину (ФРН) та Францію.

Відсутність власного досвіду вирішення проблем учасників бойових дій та збройних конфліктів підкреслює важливість наукових досліджень

досягнень у цій галузі в країнах з позитивним досвідом у будівництві систем ветеранської політики. Це дозволить вдосконалити національну систему ветеранської політики в Україні, враховуючи її економічні та політичні реалії.

Міжнародний досвід було проаналізовано за декількома ключовими параметрами: суб'єктами, що визначають та реалізують політику, правовим забезпеченням і основними напрямками діяльності в галузі ветеранської політики. Органи державної влади та інститути громадянського суспільства виступають суб'єктами, що визначають ветеранську політику, встановлюючи основні напрями захисту. Варто зауважити, що уряди мають відповідний виконавчий орган, який спільно з іншими інститутами влади здійснює ветеранську політику (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Основні суб'єкти формування та реалізації державної ветеранської політики
в провідних країнах світу

Країна	Основний виконавчий орган	Інші суб'єкти формування та реалізації державної політики щодо ветеранів
США	Міністерство у справах ветеранів	Міністерство оборони Міністерство охорони здоров'я та соціального забезпечення Міністерство національної безпеки Міністерство праці Адміністрація ветеранів Громадські організації, фонди, спілки та ін.
Велика Британія	Міністерство оборони	Міністерство охорони здоров'я Міністерство освіти Служба захисту ветеранів Громадські організації, об'єднання, асоціації, фонди та ін.
ФРН	Міністерство оборони	Міністерство охорони здоров'я Соціальна служба бундесверу Служба добробуту бундесверу

Продовження табл. 1.1

		Адміністративно-господарські управління гарнізонів Військові профспілки Інститут довіреної особи Громадські організації, об'єднання та ін.
Франція	Міністерство збройних сил	Соціальна служба збройних сил Обсерваторія охорони здоров'я ветеранів Національне бюро у справах ветеранів та жертв війни Асоціація бойового світу Неурядові та інші громадські організації

Розвинуті країни володіють ефективними механізмами, які включають нормативно-правові, організаційні, фінансові, інформаційні, комунікативні та інші аспекти, що адаптуються та удосконалюються залежно від змін життєвих умов і внутрішньої ситуації у країні та у світі. Варто зазначити, що існують певні спільні риси і відмінності у стратегіях державної політики соціального захисту ветеранів та учасників бойових дій у розвинених країнах світу, таких як ФРН, Велика Британія, США та Французька Республіка.

Сполучені Штати Америки мають одну з найбільш розвинених систем підтримки ветеранів. Ще в XVI столі солдатам-інвалідам надавали медичну допомогу і підтримку, а в XVII столі почали виплачувати пенсії інвалідам війни, а у XVIII-XIX століттях національна програма допомоги ветеранам була розширена на їхні сім'ї. Після Першої світової війни пільгами для ветеранів займалися три різні федеральні агентства: Бюро ветеранів, Бюро пенсійного забезпечення Міністерства внутрішніх справ та Національний дім для солдатів-добровольців-інвалідів. У 1930 році була створена Адміністрація ветеранів для «консолідації та координації урядової діяльності, спрямованої на підтримку ветеранів війни». Після Другої світової війни збільшилася чисельність ветеранів, що призвело до запровадження великої кількості нових

пільг. У 1989 році відбулася модернізація адміністрації ветеранів, що призвело до створення Міністерства у справах ветеранів США [60].

Міністерство США є вагомим федеральним органом виконавчої влади, котрий активно співпрацює з Міністерством оборони, Міністерством охорони здоров'я та соціального забезпечення Сполучених Штатів, а також іншими урядовими та неурядовими структурами країни в галузі гарантування соціального захисту ветеранів та їхніх сімей. Це другий за кількістю персоналу орган у системі федерального уряду США, на 2019 рік включав понад 340 тисяч державних службовців і працівників. Міністерство включає такі ключові підрозділи і адміністрації:

- адміністрація з медичного обслуговування;
- адміністрація з пільг і привілеїв;
- адміністрація по похоронних питаннях та управління місцями поховань ветеранів [76].

Основною місією Міністерства США є забезпечення підтримки ветеранів шляхом надання різноманітних пільг, послуг і соціальних програм. Ці послуги і пільги доступні через широку мережу державних закладів, яка включає 143 лікарні, 1241 амбулаторію, 300 ветеранських медичних центрів, а також 56 регіональних та 248 місцевих управлінь.

Важливо відмітити, що у США відсутній окремий закон, аналогічний Закону України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», котрий би визначав соціально-правовий захист ветеранів. Закони про військові справи, прийняті Конгресом, містять загальні засади з військового будівництва, деталізовані актами Президента та органами військового управління. Основними з них є Єдиний кодекс військової юстиції (1951 рік) і Керівництво для військових судів (1969 рік) [68].

В армії США існує повністю автономна система військово-юридичного та військово-адміністративного права, яка відокремлена від загальногромадянської системи. Також діють різні судові та позасудові органи, що забезпечують захист соціальних прав і свобод

військовослужбовців. Військово-юридична служба Збройних сил США є складною системою взаємозалежних посадових осіб і органів військової юстиції, які призначені для забезпечення правових аспектів діяльності командирів різних рівнів, штабів, служб та інших зацікавлених осіб відповідно до вимог військового законодавства США і міжнародного права.

Згідно з законодавством Сполучених Штатів Америки, особи, які відслужили у Збройних силах протягом не менше 180 днів і були звільнені, вважаються ветеранами і мають право на різноманітні пільги. Навіть ті, хто служив у Збройних силах США у мирний час, також мають доступ до спеціальних пільг та привілеїв, які надаються учасникам війн і збройних конфліктів [19].

Міністерство Сполучених Штатів Америки у межах своїх повноважень зберігає базу даних громадян, які служили під час війни або брали участь у збройних конфліктах, включаючи ветеранів, які проживають за межами країни.

Головними напрямками діяльності Міністерства є:

- пенсійне забезпечення;
- страхування життя;
- професійна та медична реабілітація та зайнятість;
- надання іпотечних кредитів;
- інші види пільг і допомоги, такі як виплати при втраті працездатності, втраті годувальника, а також допомога при похованні.

Матеріальна і нематеріальна підтримка, яка надається ветеранам війни, може приймати різні форми. Види матеріальної підтримки затверджуються Конгресом США і можуть підлягати змінам внаслідок інфляції.

Ветерани США також мають право на отримання компенсацій за інвалідність та в разі втрати годувальника. Програма компенсації за інвалідність передбачає щомісячні виплати ветеранам за наслідки інвалідності, захворювань або травм, що виникли чи загострилися під час військової служби. Пенсія за інвалідність надається певним ветеранам війни,

які частково або повністю втратили працездатність. Сума щомісячної пенсії залежить від ступеня інвалідності в масштабі від 10 до 100 відсотків, подібно до практики в Великобританії. Заяву на отримання пенсії за інвалідність можна подати онлайн через сервіс eBenefits, через акредитованих агентів або у регіональному офісі Міністерства [68]. Членам сім'ї військовослужбовця, який загинув у ході виконання службових обов'язків або від хвороби, пов'язаної з військовою службою, надається підтримка у випадку втрати годувальника [19].

У США наразі існує понад 100 федеральних і відомчих програм, які охоплюють широкий спектр напрямків, включаючи:

- надання інформаційної підтримки ветеранам через Мережу ветеранів;
- забезпечення пільг сім'ям ветеранів;
- підтримка у кар'єрному розвитку та зайнятості;
- програми житлового забезпечення та зменшення числа бездомних ветеранів;
- соціальна реабілітація інвалідів;
- підтримка у сфері освіти та навчання;
- надання медичної допомоги;
- психологічна підтримка, зокрема у випадках посттравматичного стресового розладу;
- підтримка ветеранських меншин;
- організація адаптивних спортивних заходів та інші ініціативи.

Навчальні програми для ветеранів надають можливість отримати нові професійні навички. Програми з професійної реабілітації, кар'єри та зайнятості спрямовані на допомогу ветеранам адаптуватися до цивільного життя. Кожному американському ветерану пропонується скласти індивідуальний план адаптації, що враховує їхні унікальні вміння, знання та досвід. Цей план формується ветераном самостійно і може включати різні етапи і цілі. Спеціалізовані консультанти, що працюють у рамках державної програми підтримки ветеранів у їхній адаптації до цивільного життя, надають

допомогу у складанні цього плану. Всім ветеранам США надається право на адаптацію протягом 180 днів перед звільненням в запас або у відставку, незалежно від того, скільки років вони вже прослужили. Окрім того, американським ветеранам надається можливість обирати місце стажування у різних компаніях та підприємствах [3].

Програми житлового забезпечення включають надання кредитів на покупку житла, обслуговування та модернізацію житлових приміщень для інвалідів. Програми страхування життя забезпечують військовослужбовців та їхні сім'ї доступними страховими полісами життя, а також захист від професійних травм.

Важливо зазначити, що в Сполучених Штатах Америки велика увага приділяється адаптації ветеранів з соціально-психологічної точки зору. Дослідження, проведені американським національним центром аналізу та статистики ветеранів, показують зростання потреби у психологічній підтримці та подоланні посттравматичних синдромів. З метою забезпечення цих потреб, міністерство США значно збільшило бюджет для цієї проблеми майже вдвічі з 2011 року. Крім того, активно розвиваються мережі реабілітаційних центрів, де надається підтримка ветеранам із психічними захворюваннями, отриманими під час військової служби. Все це сприяє підвищенню привабливості військової служби в Збройних силах США через реалізацію ветеранської політики.

У Великій Британії існує добре налагоджена система ветеранської політики, що сформувалася протягом багатовікової історії країни. Комплектування збройних сил Великої Британії проводиться на добровільних засадах протягом останніх десяти років. Уряд Великої Британії активно сприяє популяризації та підвищенню престижу військової служби, щоб залучити більше добровольців до укладання контрактів. Відповідальним за пенсійне та соціальне забезпечення ветеранів і членів їх сімей є Міністерство оборони, зокрема, підрозділ Ветерани Великої Британії [75], чия основна місія полягає в підтримці та наданні допомоги ветеранам, включаючи пенсійне

забезпечення та компенсації. Також в складі підрозділу діє Служба захисту ветеранів, яка забезпечує підтримку через національну мережу «менеджерів з добробуту» у Великобританії та Ірландії. Окрім Міністерства оборони, ветеранська політика координується з Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти та рядом громадських організацій.

Під час аналізу досвіду Великої Британії стверджується, що ветеранську політику забезпечують громадські організації та благодійні фонди, в той час як держава відіграє роль координатора між приватними ініціативами, що впроваджують проєкти підтримки ветеранів. Нормативно-правове забезпечення військової служби Великої Британії визначається такими актами, як закони «Про армію» 1975 року та «Про резерв» 1996 року, Військова доктрина 1996 року, а також Положення Королеви Великої Британії про армію, інші положення і окремі накази, наприклад, «Наказ про Збройні сили та резервні сили» (2011) і «Наказ про пенсійне обслуговування» (2006) [77]. Військова поліція, військова прокуратура та військові суди функціонують відповідно до законодавства. Судді військових судів обов'язково є військовослужбовцями, але нагляд за ними здійснюють цивільні суди. Великою особливістю військової системи Великої Британії є висока повага до військових командирів. Згідно з законодавством Великої Британії, військові профспілки заборонені, проте військовослужбовці можуть вступати в цивільні профспілки після завершення служби у збройних силах, залежно від їх нових професійних напрямків [75].

Основні пільги для ветеранів надаються через ряд соціальних програм, включаючи:

- Програма компенсації військовослужбовцям;
- Програма військової інвалідності;
- Програма пенсійного забезпечення для вдів та вдовців військовослужбовців, які загинули від війни;
- Програма пенсійного забезпечення для ветеранів.

Згідно з Програмою компенсації ветеранам Великої Британії, компенсація надається за будь-яку травму, хворобу або смерть, які виникли внаслідок військової служби з 6 квітня 2005 року. Виплати залежать від визначення ступеня тяжкості травми чи хвороби і можуть бути одноразовими або гарантованою регулярною виплатою, яка продовжується до кінця життя. Заяву на отримання компенсації необхідно подати не пізніше ніж за 7 років від таких подій:

- дати інциденту, що призвів до травми чи хвороби;
- дати, коли військова служба призвела до ускладнення травми чи хвороби, отриманої поза службою;
- дати звернення за медичною допомогою;
- дати звільнення зі збройних сил Великої Британії.

Згідно з програмою пенсійного забезпечення вдів та вдовців військовослужбовців, які загинули в ході бойових дій під час служби в збройних силах до 6 квітня 2005 року, передбачається виплата коштів удовам і вдовцям. Удови осіб, що загинули після 6 квітня 2005 року, можуть отримати компенсацію за Програмою компенсації військовослужбовцям. Пенсія військової вдови чи вдовця виплачується різними ставками і може включати наступні елементи, залежно від віку та конкретних умов:

- базову пенсію, яка є неоподаткованою і виплачується дружині, чоловікові, партнеру або співмешканцю, що проживав із загиблим як подружжя;
- додаткову пенсію;
- податкові пільги для осіб похилого віку, яким виплачується пенсія вдови після досягнення 65 років, а також у віці 70 і 80 років;
- допомогу на утримання неповнолітньої дитини;
- дотацію на оренду житлового приміщення, що надається особам, які отримують пенсію вдови і мають на утриманні неповнолітню дитину;
- тимчасову допомогу, яка виплачується удовам інвалідів війни після їх смерті;

- витрати на поховання [77].

У Великій Британії Міністерство оборони відрізняється від американського шляхом відсутності спеціалізованих підрозділів для професійної перепідготовки військовослужбовців, які виходять у запас чи відставку. Замість цього діє Державна система перепідготовки кадрів, що входить до складу Міністерства освіти Великої Британії. Значну роль у цих питаннях відіграють громадські організації. Міністерство оборони активно вирішує житлові питання ветеранів, пропонуючи пільгові умови для придбання житла після закінчення служби. У разі оформлення кредиту або іпотеки на житло держава виплачує до 30% від суми кредиту. Крім цього, ветерани та члени їх сімей мають можливість отримувати безкоштовне медичне обслуговування, безоплатне надання ліків у певних ситуаціях, а також можливість санаторно-курортного лікування у разі інвалідності та інші переваги [70].

Федеративна Республіка Німеччина активно проводить миротворчі операції для підтримки міжнародної безпеки, управління кризовими ситуаціями та запобігання конфліктам. Збройні сили Німеччини, відомі як Бундесвер, постійно модернізуються для підвищення іміджу військовослужбовців та рівня соціального забезпечення, що сприяє залученню населення до військової служби.

В Німеччині виконавчим органом, який відповідає за ветеранську політику, є Міністерство оборони. Спеціалізовані відділи цього відомства забезпечують соціальний та правовий захист ветеранів. Федеральний парламент також приймає участь у формуванні ветеранської політики через спеціальні комісії. Адміністративно-господарські управління гарнізонів і соціальна служба Бундесверу також відіграють ключову роль у забезпеченні соціальної підтримки військовослужбовцям, ветеранам, військовим пенсіонерам і членам їх сімей у всіх соціальних аспектах. Вони співпрацюють з асоціаціями, установами сімейного піклування, службою добробуту Бундесверу та військовою пастирською опікою. Соціальне обслуговування

надається на всій території Німеччини через центри обслуговування Бундесверу [72]. Велике значення у наданні соціальної допомоги мають військові профспілки, військове капеланство та громадські волонтерські організації. Особливо варто відзначити Інститут довіреної особи, який є прикладом для інших країн. Військові обирають довірену особу через пряме таємне голосування. Діяльність довірених осіб регулюється законом про вибори довірених осіб, спеціальними настановами та іншими документами Федеративної Республіки Німеччина. Головною метою діяльності довірених осіб є захист прав військовослужбовців, співпраця з громадськими організаціями Німеччини та інших країн, а також можливість звертатися до міністра оборони та начальника генерального штабу для вирішення правових та соціальних питань.

Відзначається, що у Федеративній Республіці Німеччина існує ефективне військове законодавство, яке постійно адаптується до вимог сучасності. Основним законодавчим актом, що регулює конституційні права та обов'язки військовослужбовців Бундесверу, є Основний закон ФРН, що включає понад двадцять статей, присвячених цій темі. Правові гарантії та статуси військовослужбовців закріплені в «Законі про правовий стан військовослужбовців» (1975 рік), що надає військовослужбовцям право на конституційну скаргу та можливість оскаржувати будь-який акт законодавчої, виконавчої або судової влади, який може порушувати їхні конституційні права [10]. Ветеранська політика регулюється «Законом про соціальне забезпечення військовослужбовців» (1956 рік), «Законом про соціальну компенсацію» (1957 рік), «Законом про підвищення привабливості служби у Федеральних збройних силах» (2015 рік) та іншими нормативно-правовими актами ФРН.

У Федеративній Республіці Німеччина існує Соціальний кодекс, що охоплює значну кількість соціальних законів [71]. На відміну від США чи Великобританії, де термін «ветеран» застосовується до всіх військовослужбовців, які служили в збройних силах, у Німеччині міністр оборони Урсула фон дер Леєн 26 листопада 2018 року визначила, що «ветеран

бундесверу» – це військовослужбовець або резервіст, який завершив службу і не втратив військового звання. Вона також підкреслила необхідність участі всіх військовослужбовців у визначенні цього поняття.

У Федеративній Республіці Німеччина існує дієвий механізм соціальних гарантій і відшкодувань для військовослужбовців, які переходять у запас чи відставку, інвалідів та ветеранів військової служби. Гарантовані грошові кошти військових пенсіонерів, інвалідів і ветеранів розглядається як одна з найважливіших складових ветеранської політики у ФРН. Ця система включає пенсії, соціальні виплати, надбавки та субсидії. Військовослужбовці та члени їх сімей мають право на безкоштовне медичне обслуговування, а система соціального страхування включає обов'язкове медичне страхування, добровільне страхування на тривалу допомогу, сімейне страхування та інші види страхування.

У бундесвері діє спеціальна федеральна служба, яка приділяє увагу професійній перепідготовці військовослужбовців на цивільні спеціальності, допомагає з працевлаштуванням та компенсує витрати, пов'язані з новим місцем роботи. Крім того, служба компенсує роботодавцям витрати у разі, якщо колишній військовослужбовець не негайно досягає необхідної продуктивності на новому місці роботи. Служба професійної перепідготовки бундесверу існує з 1960 року і налічує понад 1000 працівників. Послуги з перепідготовки надаються головним чином військовослужбовцям за контрактом з вислугою років від 4 до 20. Терміни навчання залежать від вислуги років і варіюються від 7 до 36 місяців. Для забезпечення професійної адаптації створено реєстр з 4 тисячами державних посад, на які можуть претендувати колишні військовослужбовці з вислугою років від 12 і більше, а також існує інтернет-біржа вакансій [10].

Один із підходів до вирішення проблеми соціальної адаптації в бундесвері полягає в можливості займатися підприємницькою діяльністю протягом служби. Це юридично дозволено згідно з законом «Про правовий стан військовослужбовців» (1975 рік), за умови, що підприємницька діяльність

не заважатиме виконанню службових обов'язків та не шкодитиме службовим інтересам.

Міністерство оборони ФРН приділяє значну увагу заходам психологічної адаптації учасників бойових дій, особливо на території інших країн. Для подолання посттравматичних синдромів на всій території Німеччини діють спеціалізовані центри надання допомоги постраждалим. У бундесвері функціонує психосоціальна мережа, в якій працюють представники медико-санаторної, психологічної та соціальної служб. Велику підтримку надають євангельські та католицькі військово-релігійні служби. У лікування постраждалих активно залучені родини та близьке оточення, а також військові та сімейні лікарі, психотерапевти.

У Франції розвинута система ветеранської політики. Активно беручи участь у міжнародній політиці та миротворчих операціях як член Ради Безпеки ООН, НАТО та інших міжнародних організацій, Франція заслужено займає п'яте місце у світовому рейтингу військової потужності на 2019 рік [73]. Загалом військовослужбовців у Франції налічується 388 635 осіб, з яких активний склад становить 205 000 осіб (14% жінок), а резервісти - 186 635 осіб [18].

Французьким військовослужбовцям, котрі приймають участь у бойових операціях, надається значний рівень фінансового забезпечення та соціальної підтримки. Відповідальним органом, котрий втілює ветеранську політику Збройних сил Франції, є Міністерство Збройних Сил. Історія цього міністерства налічує багато століть: починаючи з 1589 року з установленням посади «Державного секретаря з військових питань». У 1791 році ця посада отримала назву «Військовий міністр», а саме відомство стало відомим як «Військове міністерство». Після Другої світової війни було створено Міністерство національної оборони, яке у 1974 році стало відомим як Міністерство оборони, а в 2010 році його назвали Міністерством оборони та справ ветеранів. У 2012 році міністерство повернулося до назви Міністерство оборони. У 2017 році і надалі воно відоме як Міністерство Збройних Сил.

Міністр збройних сил Франції разом з Прем'єр-міністром мають відповідальність перед парламентом за розробку та виконання політики з безпеки і оборони, підтримку армії, соціальне забезпечення та захист військовослужбовців і жандармерії, а також інші аспекти [78]. Ветеранська політика також здійснюється через роботу Соціальної служби збройних сил Франції, Обсерваторії охорони здоров'я ветеранів, Національного бюро у справах ветеранів та жертв війни, Асоціації бойового світу та інших організацій Міністерства збройних сил Франції та неприбуткових організацій.

У Франції, як і в Великій Британії, заборонена профспілкова діяльність військовослужбовців згідно із Законом «Про загальний статус військовослужбовців» (1972 р.), який регулює існування професійних об'єднань військовослужбовців та встановлює несумісність членства в різних професійних об'єднаннях із вимогами військової дисципліни. На національному рівні існує вища рада, в якій військовослужбовці обирають своїх представників для захисту своїх інтересів. Лише колишні військовослужбовці мають право об'єднуватися за професійною приналежністю.

Загальні норми щодо правового регулювання ветеранської політики у Франції закодифіковані в Кодексі оборони. Згідно з Книгою III цього Кодексу, яка стосується прав і пільг, пов'язаних із статусом ветерана або жертви війни, кожен військовослужбовець має отримати карточку ветерана. Для цього потрібно підтвердити свою участь у бойових діях, заповнити онлайн анкету та подати відповідні документи для розгляду місцевою службою [74].

Основними напрямками ветеранської політики у Франції є пенсійне забезпечення, охорона здоров'я, консультативна та правова допомога, грошове забезпечення, професійна адаптація, вирішення житлових питань та підтримка членів сім'ї [78]. Особлива увага уряду Франції приділяється професійній адаптації військовослужбовців після їх звільнення. Адаптаційний процес включає фінансування та нагляд з боку Міністерства Збройних Сил Франції і охоплює всіх категорій військовослужбовців, незалежно від того, як

довго вони служили. Військовослужбовці, які мають від чотирьох років стажу, мають можливість проходити перепідготовку, яка організовується Департаментом професійної мобільності. Цей департамент розробляє та впроваджує свою політику спільно з різними видами збройних сил Франції. Структури допомоги у перепідготовці сприяють розробці професійних проєктів та їх подальшому затвердженню, що включає об'єктивну перевірку реальності проєктів та їх можливостей в рамках ринкових умов. Колишнім військовослужбовцям гарантується можливість зарахування до резерву цивільної служби в публічно-правових установах та організаціях у Франції.

У Франції ветерани мають можливість отримувати два типи пенсій: за вислугу років та за інвалідністю. Родичі ветеранів також можуть отримувати пенсію у разі втрати годувальника. Для отримання пенсії за вислугу років необхідна мінімальна вислуга 15 років. Розмір пенсії визначається на основі основного окладу за останні пів року служби, військового звання та кількості набраної вислуги років і може становити до 80% основного окладу. Військові пенсії зазвичай вищі за звичайні пенсії, що виплачуються за загальними правилами [67].

Для унаочнення проведеного дослідження, сформуємо порівняльну таблицю систем ветеранської політики Німеччини, Великої Британії, США та Франції (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Ключові характеристики систем ветеранської політики Німеччини, Великої Британії, США та Франції

Характеристика	Країна			
	США	Велика Британія	Німеччина	Франція
Орган, що відповідає за ветеранську політику	Міністерство у справах ветеранів (VA)	Міністерство оборони та підрозділ «Ветерани	Міністерство оборони, парламентські комісії	Міністерство у справах ветеранів,

Продовження табл. 1.2

		Великої Британії»		Міністерство оборони
Основні напрями підтримки	Пенсії, медична допомога, житло, зайнятість, освіта, психологічна підтримка	Пенсійне забезпечення, медична допомога, житло, соціальна адаптація	Пенсійне забезпечення, соціальні гарантії, реабілітація	Пенсії, соціальні виплати, медична допомога, підтримка сімей ветеранів
Медичне забезпечення	Військові госпіталі, безкоштовна медицина для ветеранів, реабілітаційні центри	Безкоштовне медичне обслуговування, підтримка інвалідів	Державна система медичного обслуговування, страхування	Військові госпіталі, безкоштовна медицина для ветеранів
Пенсійне забезпечення	Пенсії за вислугу років, інвалідність, втрату годувальника	Пенсії ветеранам, вдовам, компенсаційні виплати	Пенсії за вислугу років та інвалідність	Пенсійні виплати, надбавки за службу
Житлове забезпечення	Іпотечні кредити, підтримка бездомних ветеранів	Державні субсидії на житло, компенсація іпотеки	Житлові програми для військових	Пільги на оренду, підтримка житлового забезпечення
Професійна адаптація	Програми освіти, професійна перепідготовка, стажування	Підтримка перекваліфікації через Міністерство освіти	Державна система перепідготовки	Освітні програми, навчання в цивільних професіях

Продовження табл. 1.2

Психологічна підтримка	Програми реабілітації, лікування ПТСР	Психологічна підтримка через благодійні організації	Соціально-психологічна допомога	Психологічна реабілітація, центри допомоги
Додаткові пільги	Страховання життя, виплати за інвалідність, допомога сім'ям	Виплати за втрату годувальника, допомога на утримання дітей	Страховання, компенсації за службу	Компенсації за бойові дії, підтримка дітей ветеранів

Дослідження підтверджує, що реалізація державної ветеранської політики залежить від традицій, культурних цінностей, економічної стабільності та рівня розвитку громадянського суспільства. Особлива увага зосереджується на підтримці мотивації громадян до вступу в армію, повазі до військової сили, забезпеченні соціально-економічних прав і гарантій для ветеранів. Важливим аспектом є ефективність реалізації державної політики через налагоджену комунікацію з іншими органами влади, урядовими та громадськими організаціями.

Відповідно до Плану пріоритетних дій Уряду України на основі зарубіжного досвіду рамки нової державної ветеранської політики були суттєво розширені і не обмежувалися заходами соціального захисту. Міністерство у справах ветеранів України відповідає за:

- розробку законопроекту, що визначає ключові принципи державної політики щодо ветеранів;
- надання підтримки учасникам бойових дій та їхнім родинам через запровадження інституту помічника ветерана для сприяння переходу з військової служби до цивільного життя;

- автоматизацію збору інформації, необхідної для надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, а також особи з інвалідністю внаслідок війни;
- забезпечення житлом ветеранів, осіб, які обороняли незалежність і територіальну цілісність України, а також родин загиблих Захисників і Захисниць;
- організацію безоплатної психологічної допомоги для ветеранів та їхніх родин;
- реалізацію експериментального проєкту, спрямованого на розвиток системи рекреаційного відновлення для ветеранів;
- сприяння розвитку адаптивного спорту, який допоможе ветеранам у фізичній та психологічній реабілітації;
- проєктування та будівництво Національного військового меморіального кладовища;
- підтримку та розвиток підприємницьких ініціатив серед ветеранів і їхніх сімей.

Ці заходи спрямовані на ефективну інтеграцію ветеранів у суспільство та забезпечення їхніх соціальних гарантій.

Отже, розвинені країни світу відрізняються за наявністю зручної системи звернення громадян, ефективним зворотнім зв'язком, високим рівнем інформованості ветеранів про їхні права та гарантії, наявністю програм соціального захисту та чинних механізмів соціального страхування й пенсійного забезпечення ветеранів. Проте не існує універсального механізму ветеранської політики, який можна було б застосувати у всіх країнах світу. Лише творчий підхід у використанні міжнародного досвіду при формуванні державної ветеранської політики в Україні, а також врахування економічних, політичних та інших реалій держави сприятиме створенню ефективних механізмів її впровадження.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ВОЇНІВ VETERAN HUB

2.1. Громадські організації як суб'єкти формування системи ветеранської політики

Громадські організації є однією з найдинамічніших та найефективніших форм самоорганізації у демократичному суспільстві, виконуючи роль ключових громадських інституцій. Відповідно до статті 3 Закону України «Про громадські об'єднання», громадська організація визначається як «об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів» [17]. Головна функція громадських організацій та об'єднань полягає у створенні платформи для взаємодії між громадянами та державною владою, виконуючи при цьому контролюючу функцію суспільства. Виконуючи представницьку місію, такі об'єднання не лише вирішують нагальні суспільні проблеми, але й генерують альтернативні проекти, спрямовані на розвиток та вдосконалення суспільства.

На сьогодні у процесі формування та реалізації ветеранської політики в Україні співпраця громадських організацій з органами державної влади здійснюється через такі правові механізми:

- залучення громадян до нормотворчого процесу через діяльність громадських організацій;
- проведення громадських обговорень проєктів нормативно-правових актів як обов'язкового етапу нормотворчого процесу;
- участь громадських організацій у реалізації правозастосовної діяльності державних інституцій.

Залучення громадських організацій до формування ветеранської політики є актуальним, що підтверджують результати міжнародних досліджень. Так, узагальнений звіт соціологічного дослідження «Українське громадянське суспільство під час війни – 2022», проведений Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), свідчить про високу оцінку діяльності громадських організацій як інституцій громадянського суспільства в Україні. Згідно з результатами, до повномасштабного вторгнення (24.02.2022) їхню діяльність як «задовільну» або «цілком задовільну» оцінили 81,6% респондентів, а після початку вторгнення цей показник зріс до 90,1%, що вказує на позитивну динаміку в оцінках.

Як свідчать дані соціологічного дослідження, представники як давно функціонуючих, так і новостворених громадських організацій відзначають важливість громадянської активності в умовах війни для українського суспільства:

- 97,1% респондентів вважають, що вона сприяє консолідації суспільства та зміцненню віри в перемогу;
- 96,7% наголошують на тому, що така активність створює відчуття підтримки Збройних Сил України;
- 96,2% відзначають, що подібні об'єднання формують відчуття єдності, стійкості та сили духу українського народу;
- 93,8% говорять про те, що активність громадських організацій виражає турботу про постраждалих від війни та малозабезпечені категорії громадян;
- 96,0% респондентів вбачають у діяльності громадянського суспільства та успіхах волонтерського руху під час війни і в післявоєнний період джерело надії на краще майбутнє для України [55].

Результати згаданого соціологічного дослідження відобразили зміни в оцінках суспільством важливості діяльності громадських організацій у десяти

ключових напрямках, порівнюючи періоди до початку повномасштабного вторгнення та після нього (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка зміни оцінки суспільством значимості діяльності громадських організацій

№ з/п	Напрямок діяльності	Оцінка до лютого 2022	Оцінка після лютого 2022	Тенденція
1	Підтримка армії, ветеранів	21,9%	43,2%	зростання
2	Допомога жертвам війни та переселенцям	17,5%	43,2%	зростання
3	Культура і спорт, туризм	36,0%	27,2%	зниження
4	Освіта	29,1%	23,8%	зниження
5	Юридичний супровід	17,1%	14,7%	зниження
6	Захист прав людини	15,2%	13,3%	зниження
7	Допомога незахищеним групам населення, людям з особливими потребами	11,5%	12,0%	зростання
8	Екологія	14,7%	10,3%	зниження
9	Соціальне підприємництво	10,7%	8,4%	зниження
10	Науково-аналітичні дослідження, консалтинг	9,8%	7,9%	зниження

Як свідчить табл. 2.1, після початку повномасштабного вторгнення найбільше зростання важливості діяльності громадських організацій спостерігається в напрямі підтримки армії та ветеранів. Це підтверджує ключову роль громадських організацій у формуванні системи ветеранської політики.

Класифікацію процесів громадської участі залежно від рівня впливу суспільства на прийняття рішень за моделлю Ш. Арштайна представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Класифікація ефективності взаємодії громадськості і влади Ш. Арштайна

№ з/п	Форми громадської участі	Рівень впливовості на ухвалення рішення
1.	Маніпулювання	Низький рівень впливовості
2.	«Терапія»	Низький рівень впливовості
3.	Інформування	Середній рівень впливовості
4.	Консультація	Середній рівень впливовості
5.	Врахування думки	Середній рівень впливовості
6.	Партнерство	Дієвий рівень впливовості
7.	Делегування повноважень	Дієвий рівень впливовості
8.	Громадське керування	Дієвий рівень впливовості

Як зазначено в табл. 2.2, перші дві форми участі громадянського суспільства в державній політиці – маніпулювання та терапія – є малоефективними для обох сторін. Вони не забезпечують реального впливу громадськості на прийняття рішень і часто стають джерелом конфліктів між сторонами взаємодії. Третя і четверта форми взаємодії демонструють обмежену участь громадян у процесі ухвалення рішень. Навіть можливість отримувати або надавати інформацію чи висловлювати думку не гарантує, що це вплине на кінцеве рішення. П'ята форма передбачає часткове врахування громадської думки. Реальна участь громадянського суспільства відображена у шостій, сьомій та восьмій формах взаємодії, які включають активну участь у плануванні та прийнятті рішень. Такі форми сприяють співпраці з державними органами, досягненню компромісів і впровадженню ключових рішень у державній політиці загалом, зокрема у сфері ветеранської політики.

Участь громадян у процесі ухвалення рішень щодо захисту прав ветеранів та забезпечення демократичного цивільного контролю над складовими ветеранської політики держави, реалізована через громадські організації як ключову організовану форму впливу на органи влади, трансформує суспільні запити в дієвий механізм регулювання соціальних процесів у сфері ветеранської політики.

Беручи до уваги окреслені форми ефективної співпраці між державою та громадськими організаціями, розробимо модель двосторонньої взаємодії у сфері ветеранської політики (рис. 2.1). Ця модель відображає ключові форми та напрями співробітництва, в рамках якого органи державної влади та громадські організації виступають рівноправними суб'єктами діяльності, що базується на принципах партнерства задля досягнення спільних цілей.

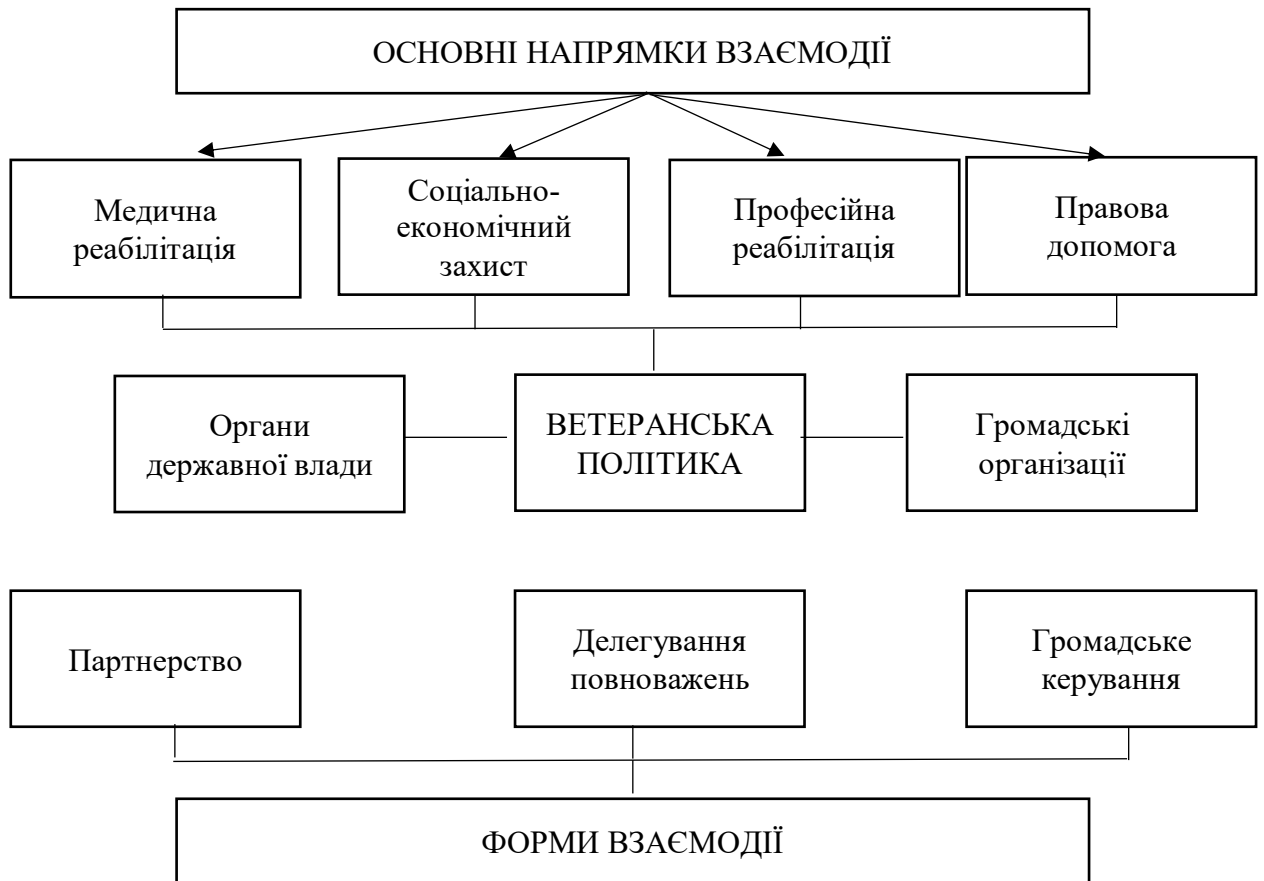

Рис. 2.1. Модель ефективної взаємодії громадських організацій та органів державної влади в системі ветеранської політики [55]

Стратегія співпраці між громадськими організаціями та державними установами має базуватися на принципах взаємної вигоди для всіх сторін. У контексті системи ветеранської політики така стратегія спрямована на забезпечення соціальної адаптації ветеранів та стимулювання розвитку громадянського суспільства загалом. Основними засадами соціального партнерства є:

- соціальна відповідальність учасників за виконання взятих зобов'язань, а також узгодженість поточних і стратегічних дій з їхньою визначеною роллю;
- взаємна вигода та добровільність участі в партнерстві, а також забезпечення відкритості й прозорості інформації, що стосується спільної діяльності.

Під час VII Міжнародного ветеранського форуму «Україна. Ветерани. Єдність» Міністерство у справах ветеранів України уклало Меморандум про співпрацю та взаєморозуміння з 5 експертними організаціями сфери ветеранських справ Veteran Hub, Принцип, Простір можливостей, Юридична сотня та Veteranka.

Метою співпраці є створення та реалізація на державному рівні Національної стратегії політики щодо ветеранів, ветеранок, членів їхніх сімей та родин загиблих героїв на період до 2030 року. Сторони домовились об'єднати зусилля для розробки програмного документа, що визначатиме подальші напрями реформування державної політики у сфері підтримки ветеранів та їхніх родин.

Меморандум також закладає основу для взаємодії органів державної влади та неурядових організацій, які займаються питаннями ветеранської спільноти. Громадські організації, що підписали меморандум, висловили готовність надавати експертну підтримку в усіх етапах розробки та впровадження стратегії, а також популяризації та імплементації її положень у суспільстві.

У демократичному суспільстві процес формування та реалізації ветеранської політики повинен бути прозорим і включати активну участь представників громадянського суспільства та громадських організацій. Це необхідно для забезпечення соціальних гарантій для ветеранів, їхніх родин, а також для суспільства і держави в цілому. Україна має значний позитивний досвід співпраці між громадськими організаціями, благодійними фондами, волонтерами та державними структурами, зокрема Міністерством оборони,

Управлінням соціального захисту та Міністерством у справах ветеранів, у таких сферах, як організація закупівель і надання соціального захисту. Важливий внесок у створення системи ветеранської політики також зробили спілки відставних військових, ветеранів, молодіжні організації та навчальні заклади. Зараз важливо систематизувати цю взаємодію, зберігши та зміцнивши існуючі суспільні зв'язки.

2.2. Дієвість чинних механізмів державного регулювання ветеранської політики в Veteran Hub

Аналіз звітів про виконання планів заходів за останні роки засвідчив тенденцію до збільшення кількості громадських, благодійних і волонтерських організацій, що займаються підтримкою ветеранів. Ці організації надають суттєву допомогу державним установам у питаннях медичної, соціальної та психологічної реабілітації ветеранів, їхніх родин, а також осіб з інвалідністю внаслідок бойових дій. У зоні бойових дій досі активно працюють добровольчі медичні групи, волонтери та благодійні фонди. Для вирішення проблем ветеранів громадські організації залучають міжнародну допомогу і впроваджують сучасні інформаційні технології. Яскравим прикладом є діяльність ГО «Побратими», яка за підтримки фондів Олени та Віктора Пінчуків і посольства США створила й запустила онлайн-платформу Veteran Hub для підтримки ветеранів.

Veteran Hub – це ініціатива, спрямована на забезпечення комплексної підтримки ветеранів, працівників безпекового сектору, їхніх родичів і близьких, а також на сприяння їхній адаптації до цивільного життя.

Проект пропонує допомогу за трьома основними напрямками:

- індивідуальний супровід та допомога з працевлаштуванням;
- юридичні консультації;
- психологічна підтримка [33].

Наразі держава спільно з громадянським суспільством впроваджує окремі заходи для забезпечення адаптивно-психологічної підтримки ветеранів. Щорічно уряд затверджує бюджетні програми, що охоплюють питання реабілітації та реадaptaції ветеранів, встановлює порядок проведення психологічної допомоги, соціальної та професійної адаптації тощо. Також діє Державна цільова програма, спрямована на медичну, фізичну реабілітацію та психосоціальну реадaptaцію ветеранів.

Цільові програми Veteran Hub спрямовані на сприяння реабілітації та реадaptaції ветеранів, забезпечуючи підтримку їхніх потреб як учасників бойових дій, усвідомлення важливості участі у процесах повернення до цивільного життя, а також підтримання їхнього морально-психологічного стану. Програми охоплюють вирішення актуальних питань медичної, психологічної, фізичної, професійної, фізкультурно-спортивної, соціальної реабілітації та реадaptaції. Вони також сприяють налагодженню ефективної взаємодії між центральними і місцевими органами влади, органами самоврядування, громадськими та міжнародними організаціями у цих напрямках.

Програми, що отримали затвердження, спрямовані на трансформацію підходів до організації системи реабілітації та реадaptaції ветеранів. Вони включають впровадження сучасних моделей управління й організації реабілітаційних і соціальних послуг, використання інноваційних методів оцінки ефективності реабілітаційних та реадaptaційних заходів, а також створення й реалізацію уніфікованої системи адміністрування потреб учасників бойових дій [42]. Згідно з чинним законодавством, психологічна реабілітація охоплює низку заходів, спрямованих на збереження, відновлення або компенсацію порушених психічних функцій, особистих і соціальних якостей, а також статусу людини. Вона передбачає допомогу в психосоціальній адаптації до нових життєвих обставин, переосмислення отриманого в екстремальних умовах досвіду та його інтеграцію в подальше життя. Психологічна реабілітація спрямована на осіб, які зазнали бойових

психічних травм, що можуть проявлятися як негайно, так і з часом. Цей процес включає в себе не лише психологічний аспект, але й медичну, професійну та соціальну складові. Взаємодія цих напрямів формує різновиди реабілітації, зокрема соціально-психологічну, медико-психологічну та професійно-психологічну, які разом утворюють єдиний комплексний підхід до відновлення.

У Veteran Hub соціально-психологічна реабілітація зосереджена на відновленні здатності особистості до соціалізації. Основними аспектами цього процесу є діяльність, спілкування та самосвідомість. Відчуття приналежності до «особливої спільноти» підтримує теплі й довірливі стосунки між ветеранами. Учасники бойових дій прагнуть інтегруватися в групу, розвивати почуття «Ми» та «Я» в її межах, що допомагає позбутися самотності, набутти впевненості та сили. Це мотивує до активної участі в соціальному житті групи через міжособистісні контакти, сприяючи збагаченню індивідуального досвіду. Двосторонній процес соціалізації передбачає інтеграцію учасників бойових дій у соціальне середовище та систему соціальних зв'язків, з метою їх активного засвоєння й відтворення. При цьому ветерани не лише пристосовуються до умов суспільства, але й завдяки своїй активній участі трансформують ці умови у власні цінності, орієнтири та переконання.

Професійно-психологічна реабілітація у Veteran Hub спрямована на оперативне відновлення професійних навичок військовослужбовців, які зазнали поранень або психічних травм, а також осіб з інвалідністю, отриманою внаслідок бойових дій. Вона охоплює професійну переорієнтацію, перепідготовку, працевлаштування, адаптацію до нових умов праці, а також сприяє зняттю втоми й відновленню працездатності.

Уряд затвердив Порядок організації психологічної реабілітації учасників бойових дій, який встановлює механізм проведення заходів для збереження та відновлення фізичного і психічного здоров'я, досягнення соціально-психологічного добробуту, зменшення частоти і тяжкості наслідків бойових психічних травм у вигляді гострих стресових реакцій, запобігання

інвалідності та профілактики агресивної та саморуйнівної поведінки [44]. Однак, через відсутність належного обліку медичного та психологічного стану ветеранів у місцевих і соціальних службах, багато проблем соціально-психологічного характеру залишаються поза увагою спеціалістів, що вимагає розширення напрямів психологічної допомоги та вдосконалення професійної підготовки.

Veteran Hub забезпечує психологічну підтримку учасників бойових дій за участю кваліфікованих фахівців, які мають необхідний досвід у роботі з наслідками психологічної травми.

У складі Veteran Hub працюють психологічні служби, які надають підтримку та здійснюють реабілітацію бійців на різних етапах їх військової служби. Міністерство охорони здоров'я України затвердило наказ від 19.07.2024 № 1265 «Про затвердження Уніфікованого клінічного протоколу первинної та спеціалізованої медичної допомоги «Гостра реакція на стрес. Посттравматичний стресовий розлад. Порушення адаптації» [30]. Ця постанова дозволяє встановити єдині підходи до профілактики, діагностики, лікування та реабілітації осіб, що страждають від посттравматичного стресового розладу, як серед дітей, так і серед дорослих, з урахуванням принципів доказової медицини та специфіки національної медичної допомоги та економічної ситуації в Україні. Міністерство оборони України також розробило методичні рекомендації для надання першої психологічної допомоги демобілізованим військовослужбовцям, їхнім родинам, а також родичам загиблих або померлих учасників бойових дій [1].

Соціальна адаптація орієнтована на відновлення здатності особи до повноцінної життєдіяльності в суспільстві, а також на покращення соціального середовища, яке могло бути порушене або обмежене з різних причин. Головною метою соціальної реабілітації в рамках проєкту Veteran Hub є забезпечення та відновлення процесу соціалізації особистості. Цей процес включає в себе комплекс заходів, спрямованих на відновлення фізичного

здоров'я, соціального статусу, правового становища, а також морально-психологічної стабільності та впевненості в собі.

Процес соціальної інтеграції значною мірою залежить від трудової діяльності та можливостей для кар'єрного зростання. Перекваліфікація, підвищення кваліфікації та освоєння нових професій дають ветеранам можливість знайти роботу та активно включитися в систему соціальних відносин. Як відзначають психологи Veteran Hub, демобілізовані УБД стикаються з різними труднощами під час адаптації до мирного життя, зокрема зміною кола спілкування, зниженням рівня довіри, труднощами в підпорядкуванні, емоційною відчуженістю, неадекватною реакцією на звичні ситуації, алкоголізмом, зниженням інтелектуальних здібностей, проблемами з вираженням почуттів, підозрілістю тощо. Успіх процесу адаптації залежить від особливостей психотравматичних переживань, індивідуальних рис та особистісного потенціалу людини. Крім того, важливими факторами є умови, в які потрапляє ветеран після служби, а також наявність підтримки від держави та суспільства.

В Україні на сьогодні основна увага з боку держави зосереджена на традиційних формах працевлаштування. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 року № 432 був затверджений Порядок організації соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції. Затвердження цього порядку дозволяє створити ефективну систему відновлення професійних навичок ветеранів, гарантує їм право на безперервне навчання та сприяє більш оперативному вирішенню питань, що виникають у їх професійній діяльності, а також підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці [45].

Однак через економічні труднощі держава не в змозі забезпечити необхідний рівень соціальної підтримки для ветеранів. Це створює необхідність у пошуку ефективних способів соціальної адаптації та психологічної реабілітації учасників бойових дій за участі не лише держави, а й суспільства та міжнародних партнерів. Для підтримки ветеранів реалізується

низка програм, в яких активно беруть участь організації громадянського суспільства, зокрема Veteran Hub. Фахівці цієї організації проводять тренінги й семінари з бізнес-планування, надають підтримку у працевлаштуванні, організовують проєкти та навчальні заходи, спрямовані на допомогу ветеранам у знаходженні роботи.

Основними напрямками діяльності Veteran Hub стали розвиток ветеранського бізнесу, працевлаштування, освітні програми, психологічна та юридична допомога, реабілітація через фізичну активність, проведення інформаційних кампаній, аналітичні дослідження потреб ветеранів та участь у благодійних заходах.

У 2024 році Veteran Hub досягнув значних результатів:

- 163 ветеранські підприємства отримали фінансування для розвитку власного бізнесу;
- підтримано 16 проєктів громадських організацій, спрямованих на реінтеграцію ветеранів і ветеранок;
- оброблено понад 14 000 звернень на Гарячу лінію кризової підтримки;
- надано більше ніж 2 000 юридичних консультацій;
- проведено 107 групових сесій підтримки за участі професійних психологів фонду;
- створено та випущено серію відеороликів соціальної реклами.

Україна ще не стикалася з необхідністю виконання настільки масштабної роботи щодо ресоціалізації та реабілітації такої категорії громадян. В умовах воєнної загрози та складної соціально-економічної ситуації в країні спостерігається зростання соціальної напруженості серед населення. Соціальна напруженість є станом суспільної свідомості, що впливає на сприйняття реальності, формується через високий рівень незадоволення людей своїм становищем, відображає динаміку емоційно-психологічного стану значної частини населення та виявляється в специфічному впливі як загальних тенденцій розвитку суспільства, так і особливих умов кризових ситуацій на локальному рівні [58, с. 155-157]. У

ситуаціях соціальної напруженості людина часто відчуває зростання недовіри до влади, посилення конфліктності в суспільстві, а також виникнення тривожних і депресивних станів, страхів і протестних настроїв. Для досягнення соціальної стабільності важливо своєчасно і точно визначати «пункти соціальної напруженості» та здійснювати контроль над змінами соціальних настроїв. Це вимагає залучення кваліфікованих фахівців і розробки чіткої методології їх роботи, а також підходів до подолання соціальної напруженості, відновлення довіри і налагодження конструктивного діалогу. Важливим аспектом є створення позитивного іміджу ветеранів та військовослужбовців, використання соціальної реклами та психологічних заходів впливу на громадську свідомість. Крім того, державний вплив на суспільство здійснюється через засоби масової інформації, які формують соціально-психологічний, мовний і культурний клімат. Хоча ветеранська політика активно розвивається, досягнення її ефективності можливе лише за умови комплексного застосування і вдосконалення механізмів, що відповідають викликам часу. Такий підхід забезпечить найвищу результативність ветеранської політики.

2.3. Соціальні аспекти ефективності впровадження ветеранської політики в Veteran Hub

Для оцінки ефективності реалізації ветеранської політики Veteran Hub з вересня по грудень 2024 року було проведено експертне опитування (Додаток А). У ньому взяли участь 87 респондентів, які є учасниками бойових дій.

Першим з основних критеріїв оцінки ефективності реалізації ветеранської політики ми визначили аналіз поточного стану соціального забезпечення ветеранів. За результатами опитування, основними джерелами інформації про свої права та соціальні гарантії більшість респондентів назвали: бойових побратимів (57,5%), засоби масової інформації (45,9%),

інформування через спілку ветеранів (42,5%), управління соціального захисту (34,5%) та Veteran Hub (45,9%) (рис. 2.2).

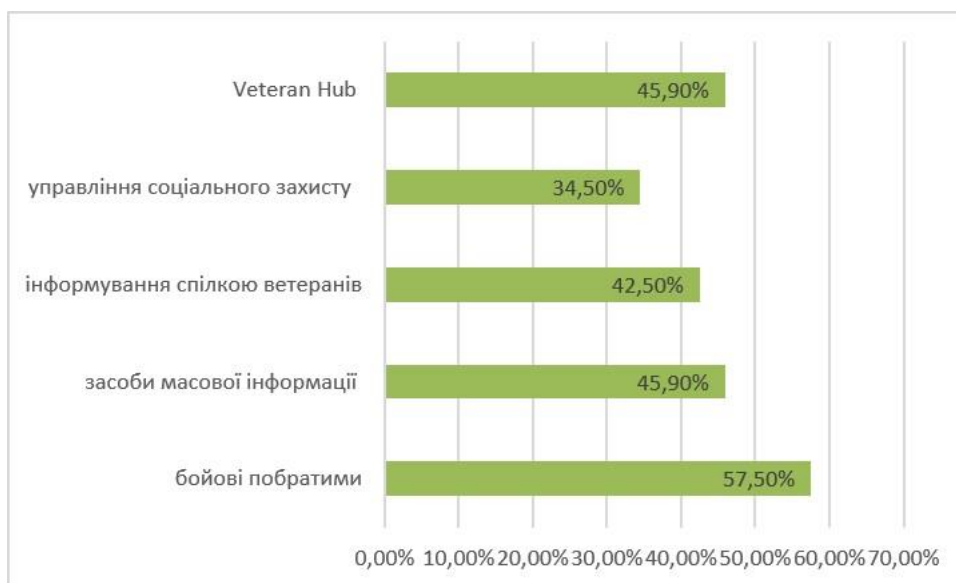

Рис. 2.2. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «З яких джерел Ви отримали інформацію про власні права й гарантії на соціальне забезпечення?»

Згідно з думкою респондентів, для покращення рівня інформованості слід активніше використовувати засоби масової інформації (59,8%); створити єдину інформаційну платформу, що охоплюватиме актуальні права, гарантії та програми підтримки (49,4%); а також впровадити інформаційний супровід ветеранів (45,9%) (рис. 2.3).

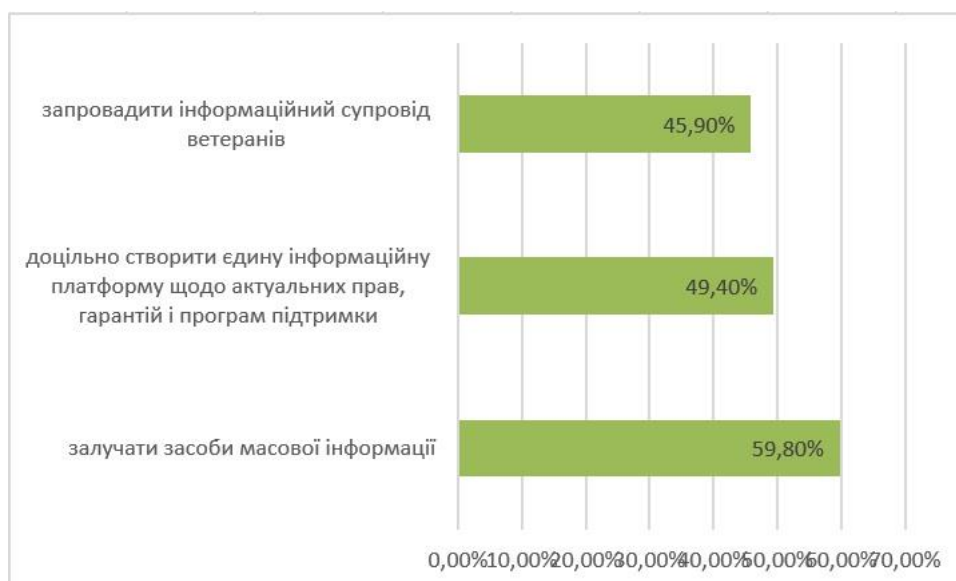

Рис. 2.3. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Які заходи, на Вашу думку, необхідно здійснити Veteran Hub для підвищення рівня інформування ветеранів?»

Практично 40% учасників бойових дій мають симптоми посттравматичного стресового розладу, що може призвести не лише до соціальної дезадаптації, а й до суїцидальних настроїв і тривалої психологічної нестабільності [28]. Більшість ветеранів (73% опитаних) не звертаються за психологічною допомогою після повернення з гарячих точок.

Після демобілізації їх найбільше турбують питання фінансової підтримки (59,8%) та працевлаштування (51,7%), хоча проблема психологічної підтримки та адаптації до мирного життя все ще залишається актуальною для 49,4% респондентів (рис. 2.4).

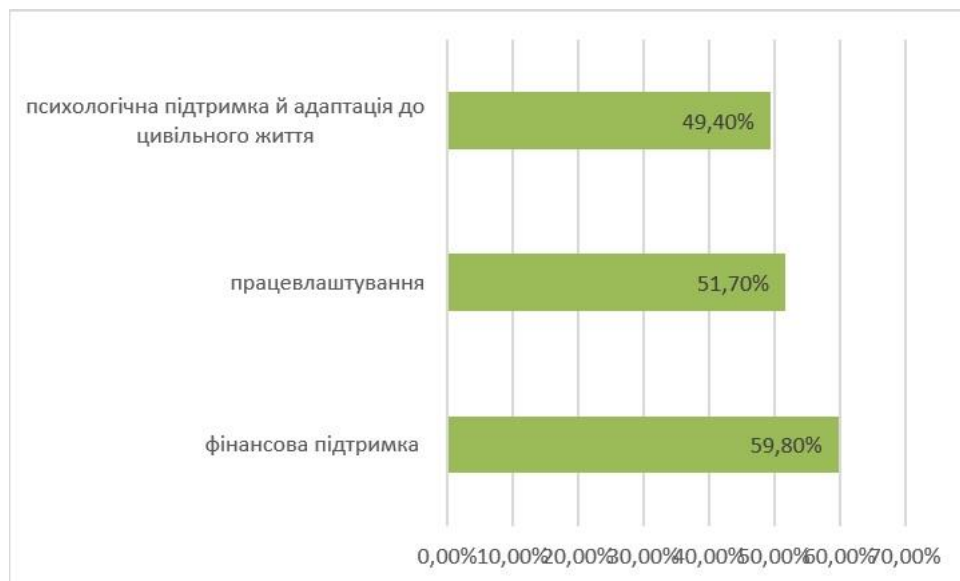

Рис. 2.4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Що сьогодні найбільше турбує УБД після демобілізації?»

Під час проведення експертного опитування більшість респондентів (68,9%) висловили задоволення якістю послуг, що надаються в Veteran Hub. Основними критеріями для оцінки якості соціальних послуг, за словами опитаних, стали: мінімальна кількість бюрократичних процедур для їх

отримання (57,4%); своєчасність надання послуг (56,3%); доступність послуг (59,7%) (рис. 2.5).

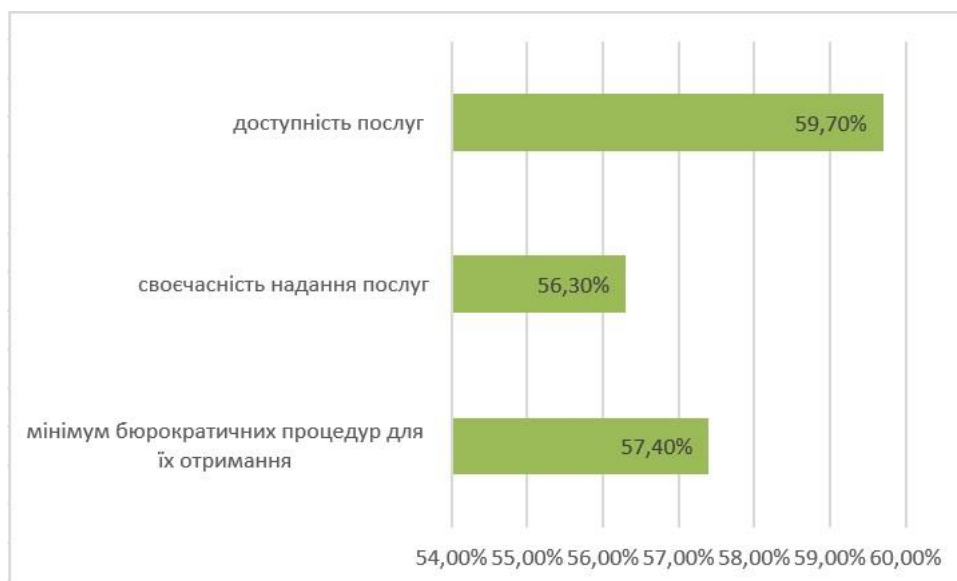

Рис. 2.5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Які критерії, на Вашу думку, є найважливішими для оцінки якості послуг Veteran Hub?»

85% респондентів не брали участі в міжнародних програмах соціального захисту ветеранів, які є ефективними та орієнтовані на медичну й професійну реабілітацію. Більшість опитаних не виявили великого інтересу до програм професійної адаптації, спрямованих на започаткування власного бізнесу. Лише 25,3% висловили зацікавленість у такому напрямку адаптації, 32,2% зазначили, що можливе відкриття власної справи може зацікавити їх у майбутньому, а 42,5% підкреслили важливість отримання фінансової підтримки та пільг від держави (рис. 2.6).

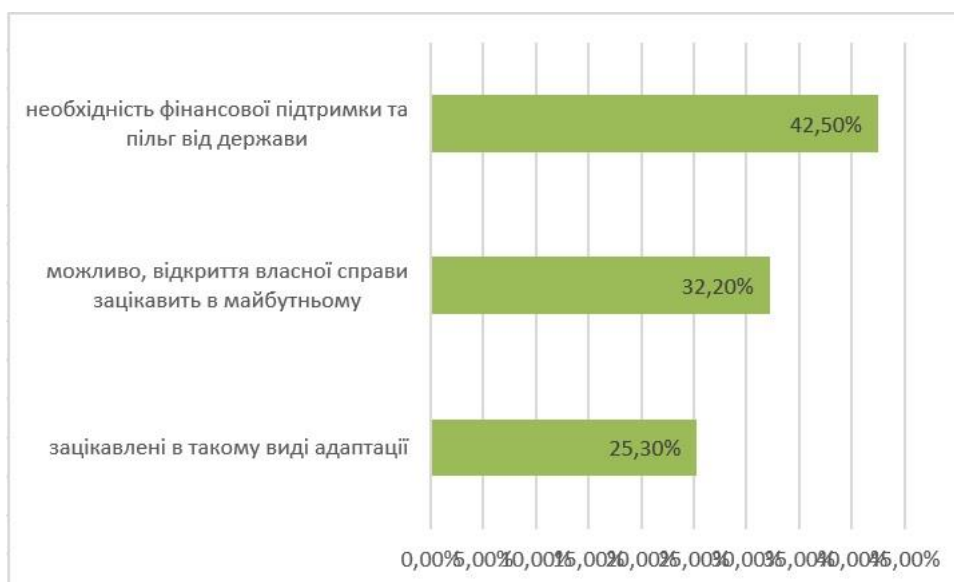

Рис. 2.6. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Чи актуальні для Вас програми професійної адаптації демобілізованих УБД, що стимулюють відкриття власної справи?»

Експерти визначили найбільш пріоритетні цільові програми ветеранської політики, яким необхідно приділяти особливу увагу (рис. 2.7): програми, орієнтовані на покращення житлових умов (57,5%); програми соціальної підтримки (56,3%); програми, що забезпечують надання земельних ділянок (45,9%); програми, спрямовані на надання матеріальної допомоги (43,7%).

Рис. 2.7. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Яким

цільовим програмам ветеранської політики, на Вашу думку, необхідно приділяти першочергову увагу в майбутньому?»

Сьогодні набуває актуальності використання емпіричних методів для досліджень громадської думки, серед яких найбільш поширеним є метод опитування. Постійний моніторинг роботи громадських організацій та проведення опитувань серед ветеранів дозволить отримати точну та всебічну інформацію про стан суспільної свідомості, потреби й проблеми ветеранів, їх ставлення до діяльності влади та громадських організацій, а також оцінку ефективності публічної політики у сфері підтримки ветеранів.

Згідно з проведеним опитуванням серед ветеранів, можемо констатувати наступне: основними джерелами інформації про свої права та соціальні гарантії більшість респондентів назвали: бойових побратимів (57,5%), засоби масової інформації (45,9%), інформування через спілку ветеранів (42,5%), управління соціального захисту (34,5%) та Veteran Hub (45,9%). Згідно з думкою респондентів, для покращення рівня інформованості слід активніше використовувати засоби масової інформації (59,8%). Після демобілізації їх найбільше турбують питання фінансової підтримки (59,8%) та працевлаштування (51,7%). Під час проведення експертного опитування більшість респондентів (68,9%) висловили задоволення якістю послуг, що надаються в Veteran Hub. Основними критеріями для оцінки якості соціальних послуг, за словами опитаних, стали: мінімальна кількість бюрократичних процедур для їх отримання (57,4%). Експерти визначили найбільш пріоритетні цільові програми ветеранської політики, яким необхідно приділяти особливу увагу: програми, орієнтовані на покращення житлових умов (57,5%); програми соціальної підтримки (56,3%)

На початковому етапі дослідження була висунута припущена гіпотеза, що механізми впровадження ветеранської політики потребують покращення. Результати проведеного аналізу підтверджують, що удосконалення механізмів формування та реалізації ветеранської політики є необхідним.

Пропонуємо Veteran Hub запровадити новаторську ініціативу у сфері соціального захисту ветеранів, яка ґрунтується на комплексних освітніх програмах, спрямованих на їхній всебічний розвиток. Ці програми не лише допомагають здобути нові навички, а й сприяють підвищенню кваліфікації, що робить ветеранів більш конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

Основні напрями освітніх ініціатив включають:

1. Опанування нових навичок – ветерани отримують доступ до навчальних курсів, які відповідають актуальним вимогам ринку праці та сприяють їхній професійній адаптації в умовах динамічного технологічного розвитку.
2. Підвищення кваліфікації – програми націлені на розширення вже набутих знань та доповнення їх сучасними спеціалізованими компетенціями.
3. Кар'єрний супровід і консультації – ветеранам надається професійна підтримка у визначенні кар'єрного шляху, підготовці до співбесід, а також індивідуальний супровід у процесі навчання.
4. Психологічна підтримка під час адаптації – освітні ініціативи включають групові заняття та персональні консультації, що сприяють плавному переходу ветеранів до цивільного життя.
5. Співпраця з роботодавцями – програми створюють можливості для стажування та практичного навчання, допомагаючи ветеранам налагодити контакти з потенційними роботодавцями та ефективно інтегруватися в професійне середовище.
6. Залучення громадськості – активна взаємодія з місцевими громадами сприяє соціальній інтеграції ветеранів та зміцнює їхній зв'язок із суспільством.

Ця ініціатива буде свідчити про прагнення суспільства забезпечити ветеранам гідні умови для розвитку та визнання їхнього внеску. Використання сучасних технологій сприятиме оперативному доступу до необхідних

ресурсів, надаючи можливість швидко й ефективно отримувати підтримку та необхідні послуги.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Впровадження активної моделі державного регулювання ветеранської політики в мережі підтримки воїнів Veteran Hub

Проведений у попередніх розділах аналіз висвітлив ключові проблеми та недоліки у впровадженні державного регулювання ветеранської політики. Така ситуація потребує перегляду та вдосконалення основних механізмів підтримки. Сучасна система ветеранської політики характеризується обмеженою та пасивною моделлю, оскільки основні заходи забезпечуються державою, але без достатнього фінансування для забезпечення комплексної й всебічної допомоги.

Основними проблемами цієї системи є надмірне навантаження на бюджет, недостатнє врахування потенціалу громадянського суспільства та бізнесу в реалізації ветеранської політики, а також брак ефективної взаємодії між учасниками й отримувачами такої підтримки. Основний акцент зроблено на матеріальній допомозі, пільгах і фінансовій підтримці, що сприяє формуванню у ветеранів пасивного ставлення. Проте сучасні виклики вимагають перетворення цієї системи шляхом перегляду її філософії, підходів, принципів і механізмів, які б мотивували людей до активних дій і прагнення самостійно дбати про власний добробут.

Отже, пропонується впровадити модель активної ветеранської політики, яка базується на ефективній взаємодії між суб'єктами та об'єктами цього процесу, розвитку соціального партнерства та нарощуванні соціального капіталу. Особливу увагу приділяють інноваціям і залученню можливостей самозахисту особистості. Реалізація такої моделі передбачає відхід від патерналістського підходу на користь створення умов для реадаптації, реабілітації та повного розкриття потенціалу ветеранів.

Для реалізації цих цілей потрібна консолідація зусиль держави як ключового суб'єкта ветеранської політики. Це включає вдосконалення інституційних механізмів, формування суспільної свідомості, налагодження співпраці між державою, громадянським суспільством і бізнесом, забезпечення ефективного зворотного зв'язку та регулярний аналіз потреб ветеранів.

Мета запровадження активної ветеранської політики полягає у створенні сприятливих умов для соціально-економічного та інституційного розвитку, спрямованого на зростання людського та соціального капіталу. Це можливо завдяки залученню потенціалу самозахисту, налагодженню ефективної взаємодії між учасниками та отримувачами соціальної підтримки, а також посиленню заходів соціальної адаптації та впровадженню інноваційних рішень.

Ключовими викликами в модернізації системи ветеранської політики є зростання їхньої кількості, невизначеність стратегічних пріоритетів державної політики в цій сфері та необхідність перегляду системи пільг і матеріального забезпечення. Для посилення ефективності цієї системи необхідно чітко оцінити доступні ресурси, систематизувати потреби, розробити різноманітні інструменти та форми соціального захисту, застосовувати інноваційні підходи і враховувати можливості самозахисту кожної особи. Окремо розглянемо основні складові запропонованої моделі активної ветеранської політики.

Ветеранська політика країни, яка визначає функціонування цієї системи, формується під впливом соціально-економічної ситуації та наявних ресурсів, зокрема фінансових, матеріальних, людських, інституційних, інформаційних тощо. Варто підкреслити, що ресурсний потенціал суспільства зазнав значних змін через економічну кризу та затяжний характер бойових дій. Крім того, досі не створено належних умов для розвитку громадських і приватних фондів соціального захисту, венчурних ініціатив, а система матеріального забезпечення ветеранів залишається не адаптованою до сучасних викликів.

До основних потреб ветеранів належать фінансова допомога, медична й психологічна реабілітація, соціальна та професійна інтеграція, поліпшення житлових умов, а також доступ до санаторно-курортного оздоровлення.

Ключові напрями реформування системи ветеранської політики ілюструються на рис. 3.1.

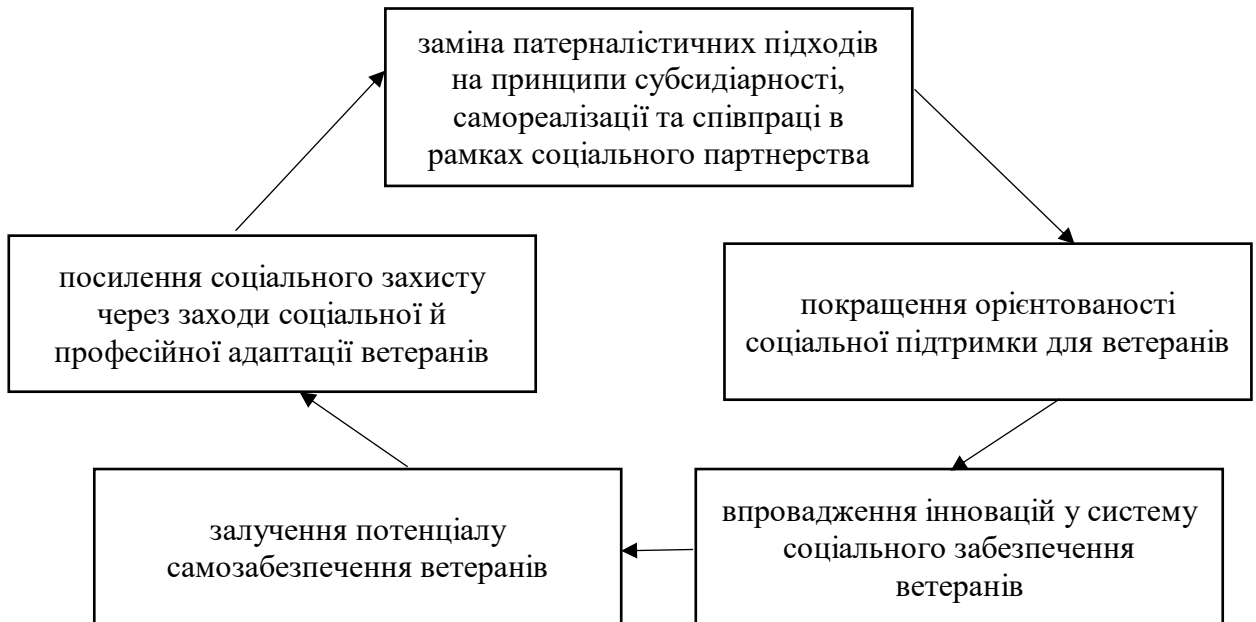

Рис. 3.1. Напрями реформування системи ветеранської політики

До основних учасників реалізації ветеранської політики належать держава, органи місцевого самоврядування, громадянське суспільство та бізнес-сектор. За розробку та здійснення цієї політики відповідає Міністерство у справах ветеранів. Традиційна система ветеранської політики переважно зосереджена на матеріальній та соціальній підтримці. Однак наш аналіз показує, що аспекти соціальної та трудової адаптації ветеранів потребують подальшого розвитку та вдосконалення. Тому, для формування моделі активної ветеранської політики, необхідно розширити функції Міністерства ветеранів, створивши нові структурні підрозділи, які будуть орієнтовані на використання ринкових механізмів для підтримки та захисту ветеранів.

У сучасній системі ветеранської політики бере участь низка різних інституцій, що потребує покращення координації та співпраці між ними. До реалізації програм ветеранської політики залучені практично всі міністерства

України та органи місцевого самоврядування. Для забезпечення ефективної взаємодії між цими суб'єктами державної політики необхідно провести детальний аналіз їхніх функцій і повноважень, а також розробити і впровадити дієву модель співпраці.

У процесі створення активної моделі ветеранської політики можна використовувати наступні принципи (рис. 3.2):

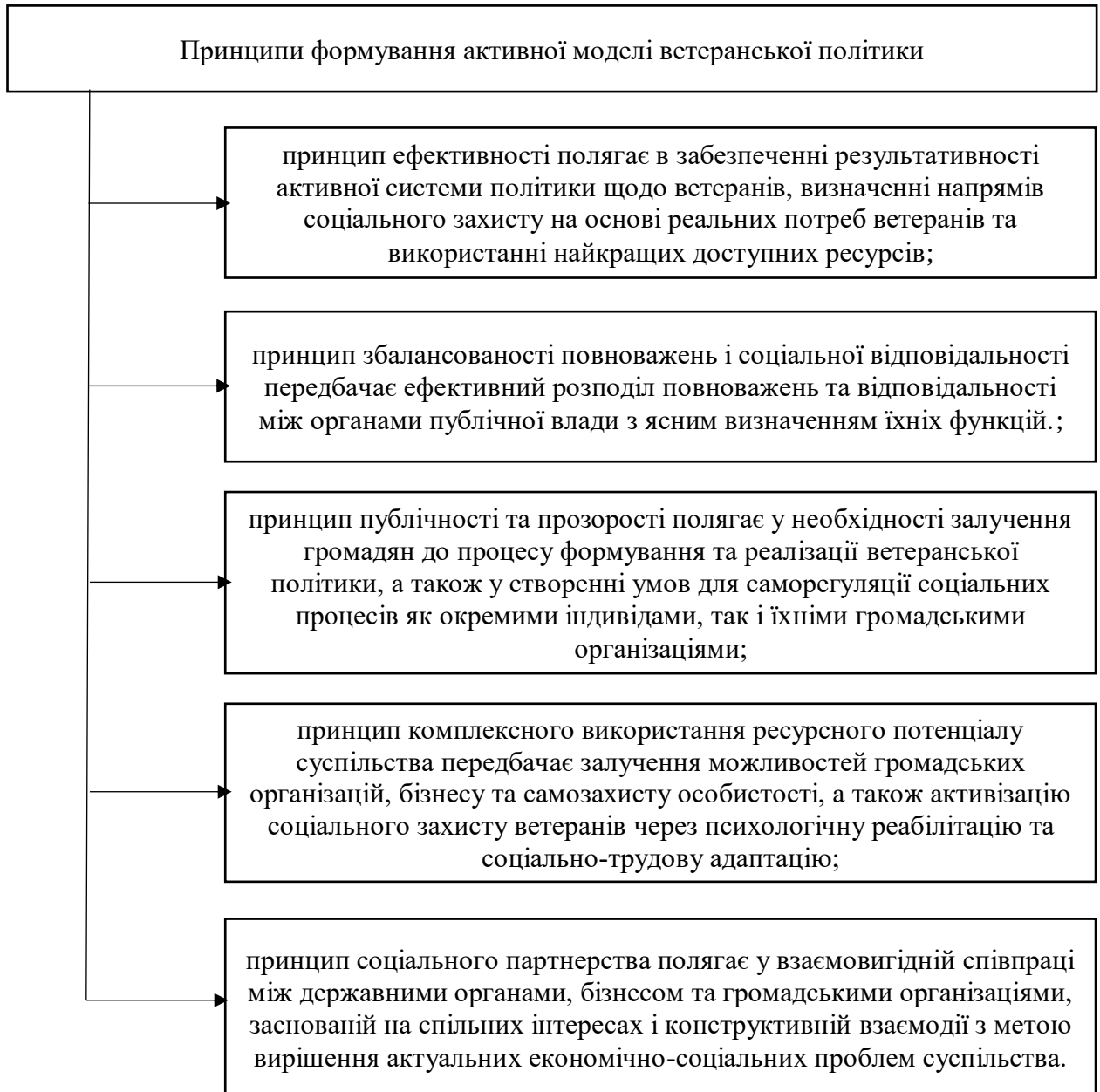

Рис. 3.2. Принципи формування активної моделі ветеранської політики

Умовна взаємодія названих інституцій та принципів реалізації представлена у вигляді активної моделі ветеранської політики (Додаток Б).

Створення активної моделі ветеранської політики вимагає застосування ефективних інструментів для її реалізації. Важливо зазначити, що одним із ключових етапів цієї моделі є визначення спільної відповідальності учасників процесу при розробці та впровадженні ветеранської політики. У рамках соціально-політичних змін органи місцевого самоврядування, громади та громадські інституції беруть на себе більше соціальних обов'язків і співпрацюють з державою. Громадські організації ветеранів виконують роль посередників між владою та ветеранами, активно захищаючи інтереси ветеранської спільноти та привертаючи увагу влади до актуальних питань у сфері їх соціального захисту.

У моделі активної ветеранської політики вони розглядаються не лише як об'єкт, адже, беручи участь у громадських організаціях або об'єднаннях, ветерани перетворюються на активних учасників цієї діяльності, тобто відбувається зміна ролі з об'єкта на суб'єкта. Це відображає перехід від традиційної концепції «суб'єкт – об'єкт», на важливість якого вказують багато сучасних дослідників [34]. Таким чином, йдеться про важливість самоактуалізації особистості та розвитку соціального капіталу, який проявляється у формуванні соціальних груп, що беруть участь у створенні та реалізації ефективної ветеранської політики.

Щодо інструментів реалізації ветеранської політики, ми вважаємо, що до існуючих (соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальні гарантії та компенсації, соціальна допомога) варто додати інструменти соціального партнерства. Хоча в поточному законодавстві ще немає єдиного уніфікованого визначення соціального партнерства, світовий досвід доводить ефективність використання цього інструменту для вирішення соціальних проблем у системі ветеранської політики. Такими інструментами є соціальна відповідальність, соціальне підприємництво та соціальний діалог. У багатьох європейських країнах соціальне партнерство активно використовується при

наданні соціальних послуг, залучаючи як державні, так і недержавні організації.

Соціальне партнерство – це взаємодія між державою, бізнесом і громадянським суспільством, яка забезпечує потужний синергетичний ефект. У контексті ветеранської політики соціальне партнерство можна розглядати як співпрацю між державними установами, органами місцевого самоврядування, підприємствами та громадськими організаціями для спільної реалізації заходів допомоги та підтримки ветеранів. Крім того, соціальне партнерство є важливим комунікативним процесом, що включає постійний діалог, переговори та узгодження інтересів між різними учасниками в конкретній сфері. Такий комунікативний аспект особливо важливий для ветеранів, які пережили бойові дії і мають фізичні та психологічні травми. Вони можуть визначити найбільш актуальні потреби та проблеми, які можна вирішити через соціальне партнерство [24; 80].

На сьогодні потенціал неприбуткових організацій є обмеженим, оскільки їхні можливості не розглядаються як рівноправні у партнерських відносинах із державою та приватним сектором. Державні та приватні партнерства залишаються обмеженими і не здатні ефективно надавати якісні соціальні послуги на великій шкалі. Система соціального партнерства в Україні також має недоліки та потребує належного інституційного забезпечення, усунення бюрократичних бар'єрів, введення мотиваційних факторів і соціальних стимулів для бізнесу, а також активного залучення медіа-простору та підтримки соціального діалогу [38]. Згідно з українським законодавством, соціальний діалог являє собою процес, в якому визначаються позиції, досягаються спільні угоди та приймаються узгоджені рішення сторонами діалогу з питань розробки та впровадження державної соціальної та економічної політики, а також регулювання трудових, соціальних та економічних відносин [49].

Отже, це особливий процес обговорення питань і інтересів різних соціальних груп. У контексті ветеранської політики соціальний діалог

орієнтований на узгодження інтересів та взаємодії між учасниками ветеранської політики цієї категорії громадян. Основною метою є підтримка соціального розвитку та забезпечення стабільності в суспільстві.

Згідно із Законом України «Про соціальний діалог в Україні» [49], визначено основні форми соціального діалогу, зокрема: обмін інформацією, консультації, узгоджувальні процедури та колективні переговори щодо укладання колективних договорів та угод. Для ефективної реалізації соціального діалогу необхідно дотримуватися певних принципів та цінностей, удосконалюючи інституційно-правове, соціально-економічне і інформаційно-комунікаційне забезпечення системи ветеранської політики. Важливо зазначити, що соціальний діалог є важливим інструментом адаптивно-психологічного механізму впровадження ветеранської політики. Це досягається через діалог між владою та ветеранами, активне слухання, конструктивне висловлення емоцій, психологічну корекцію та колективне обговорення проблем, а також застосування соціально-психологічних підходів через медіа та інші канали комунікації.

Міжнародний досвід застосування соціальних ініціатив та підприємницьких підходів для вирішення соціальних проблем підкреслює важливість розвитку соціального підприємництва.

Соціальне підприємництво сьогодні виступає як відповідь бізнесу та громади на важливі соціальні проблеми, які вимагають швидких і інноваційних рішень, а також об'єднання емоційного та інтелектуального потенціалу людей [13]. Ключовими напрямками діяльності соціального підприємництва в контексті ветеранської політики повинні бути: вирішення проблем цієї категорії осіб, впровадження інновацій та нових підходів, а також створення соціальних послуг або продуктів для поліпшення їхнього життя. Отже, основними критеріями соціального підприємництва є: орієнтація на соціальні цілі, фінансова автономія, прибуткова та інноваційна бізнес-діяльність, а також поширення досвіду соціального підприємництва для зміцнення соціальної єдності громади [39]. Розвиток соціальних підприємств

допоможе ветеранам краще інтегруватися на ринок праці, сприятиме їх соціальній адаптації, знизить рівень безробіття, покращить законодавчу базу в сфері ветеранської політики та оптимізує процеси підтримки ветеранів. Крім того, це дозволить зменшити державні витрати [62].

Перевагою соціальних підприємств є їх здатність створювати нові ідеї, розвивати інноваційні послуги та ефективно використовувати наявні ресурси. Посилена підтримка ветеранів через ефективну роботу соціальних підприємств передбачає створення умов для їхньої соціальної адаптації, професійної реабілітації та надання своєчасної і якісної соціальної допомоги. Сьогодні соціальні підприємства можуть існувати у формі ФОП, ТОВ, громадських організацій, благодійних фондів та інших організацій, оскільки необхідне законодавче регулювання ще не повністю сформовано. З огляду на зростаючу кількість соціально вразливих груп, соціальне підприємництво стає важливим елементом демократичного розвитку суспільства. Однією з основних переваг соціального підприємництва в порівнянні з традиційним бізнесом є його орієнтація на соціальні цілі, де місія соціальної допомоги має пріоритет перед комерційною вигодою. Уже існують приклади успішного соціального підприємництва серед ветеранів, зокрема мережа «Veterano Group», яка об'єднує різноманітні бізнеси, такі як піцерії, кав'ярні, охоронні агентства «Guard», таксі «Cab» і підприємства з встановлення сонячних панелей «Energy». Усі ці підприємства належать виключно ветеранам.

Мережа соціальних підприємств має власну концепцію, основною метою якої є допомога у соціальній адаптації та працевлаштуванні ветеранів. Всього в бізнес-проектах працює понад 130 ветеранів, і це число постійно зростає. Крім того, «Veterano Group» не лише забезпечує працевлаштування для ветеранів, але й надає допомогу постраждалим у збройних конфліктах, ветеранам у госпіталях та родинам загиблих, відраховуючи 10% від прибутку на ці цілі [81]. На нашу думку, подібні проекти демонструють високу ефективність, тому їх слід активно підтримувати та популяризувати як на рівні держави, так і на рівні місцевих громад. Однією з основних умов для

подальшого розвитку соціального підприємництва та важливим кроком до соціального партнерства в реалізації державної ветеранської політики є посилення такого важливого інструменту, як соціальна відповідальність.

Отже, важливу роль у реалізації ветеранської політики відіграють такі інструменти, як соціальний діалог, соціальне підприємництво та соціальна відповідальність. Використання цих механізмів у системі ветеранської політики сприятиме забезпеченню ветеранів необхідною соціальною підтримкою, підвищенню ефективності та результативності існуючих пільг, гарантій і компенсацій, а також вдосконаленню реалізації політики соціального захисту. Це дозволить створити сучасну систему соціальної адаптації та психологічної реабілітації ветеранів. Більш того, розвиток соціального партнерства буде сприяти зміцненню соціальної єдності в суспільстві, що, у свою чергу, допоможе зменшити напруженість серед ветеранів і підтримати загальну стійкість і добробут.

Для ефективного втілення моделі активної ветеранської політики важливо не тільки ефективно застосовувати існуючі інструменти, але й впроваджувати додаткові організовані та неорганізовані форми соціальної підтримки ветеранів. До організованих форм можна віднести благодійність та релігійний соціальний захист для ветеранів.

Слід підкреслити, що підтримка ветеранів з боку бізнес-структур є одним з основних напрямків благодійної діяльності. Основними отримувачами цієї допомоги можуть бути ветерани, їхні родини, громадські організації ветеранів, а також територіальні громади, які отримують допомогу від благодійних організацій і приватних осіб для вирішення соціальних проблем і підтримки ветеранів.

Попри позитивну динаміку розвитку благодійництва в Україні, існують кілька невирішених проблем, таких як: низький рівень залучення громадян до благодійної та волонтерської діяльності, недовіра до тих, хто отримує благодійну допомогу, відсутність ефективних механізмів захисту від шахрайства та інших зловживань, відсутність імплементації сучасних

міжнародних практик державної підтримки благодійних ініціатив, а також податкове навантаження як на донорів, так і на отримувачів допомоги [37].

З огляду на наявні проблеми, пропонується внести зміни до Закону України про благодійні організації для впровадження ефективних механізмів захисту від шахрайства та інших зловживань у сфері благодійництва. Одним з таких механізмів є зобов'язання бенефіціарів надавати звітність про використання благодійної допомоги на вимогу благодійника або повертати кошти, що не були витрачені за призначенням. Крім того, необхідно закріпити адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення правил публічного збору благодійних коштів, ненадання інформації про доходи та витрати благодійних організацій, а також за привласнення зібраних коштів. Доцільно також розглянути можливість включення конфесійного соціального захисту до додаткових форм підтримки ветеранів.

Досвід численних країн, таких як Канада, Німеччина, Польща, Велика Британія, США та інших, свідчить про значний вплив військового капеланства на підтримку збройних сил. В Україні з 2014 року також почався активний розвиток капеланства та церковної підтримки Збройних Сил, хоча співпраця між державою та конфесіями в соціальній сфері здебільшого спрямована на допомогу інвалідам та малозабезпеченим родинам.

На нашу думку, розвиток військового капеланства вимагає ефективної співпраці між органами державної влади та релігійними конфесіями, а також розробки нової моделі комунікації. Важливо зазначити, що, хоча військові капелани не можуть бути прирівняні до військовослужбовців, вони мають право на соціальний захист від держави на рівні з тими, хто вносить свій внесок у захист Батьківщини. Саме військові капелани виконують важливу роль у збереженні духовно-патріотичного клімату в армії, а їхня присутність у зонах бойових дій значно впливає на моральний і духовний стан військових.

Розвиток ветеранської політики безпосередньо залежить від впровадження інновацій у методах, підходах та формах організації цієї сфери. Інновації розглядаються як управлінська діяльність, що включає створення

нових послуг і використання сучасного обладнання з метою зниження витрат і значного підвищення якості соціальних послуг або досягнення результатів, що приносять реальну користь. Нововведення ж включають економічні та організаційні зміни, нові методи чи технології, а також інноваційні засоби, що задовольняють соціальні потреби або виникають у процесі змін, ідеї, які сприймаються як нові [16; 46].

Зокрема, ми вважаємо, що інновації та нововведення є невід'ємною частиною моделі активної ветеранської політики. Ці зміни орієнтовані на поліпшення якості системи соціального захисту, удосконалення обліку ветеранів, а також на покращення надання соціальних послуг і підтримки. Впровадження інновацій має призвести до позитивних змін, які поліпшать не тільки стан ветеранів, а й загальний рівень благополуччя суспільства. Однак важливо підкреслити, що ці реформи не повинні передбачати повне скасування соціальних пільг чи покладення повної відповідальності на самозахист ветеранів, оскільки це може викликати соціальну напругу, зокрема протести та невдоволення серед громадян.

Тому є доцільним застосування математичних методів для оцінки потенціалу самозахисту ветеранів, розробка методик для запровадження нової системи пільг, яка базується на економічному та соціальному обґрунтуванні, а також створення нових моделей комунікації та співпраці між різними інституціями. Серед інновацій і нововведень у ветеранській політиці варто виділити такі, як зазначено на рис. 3.3.

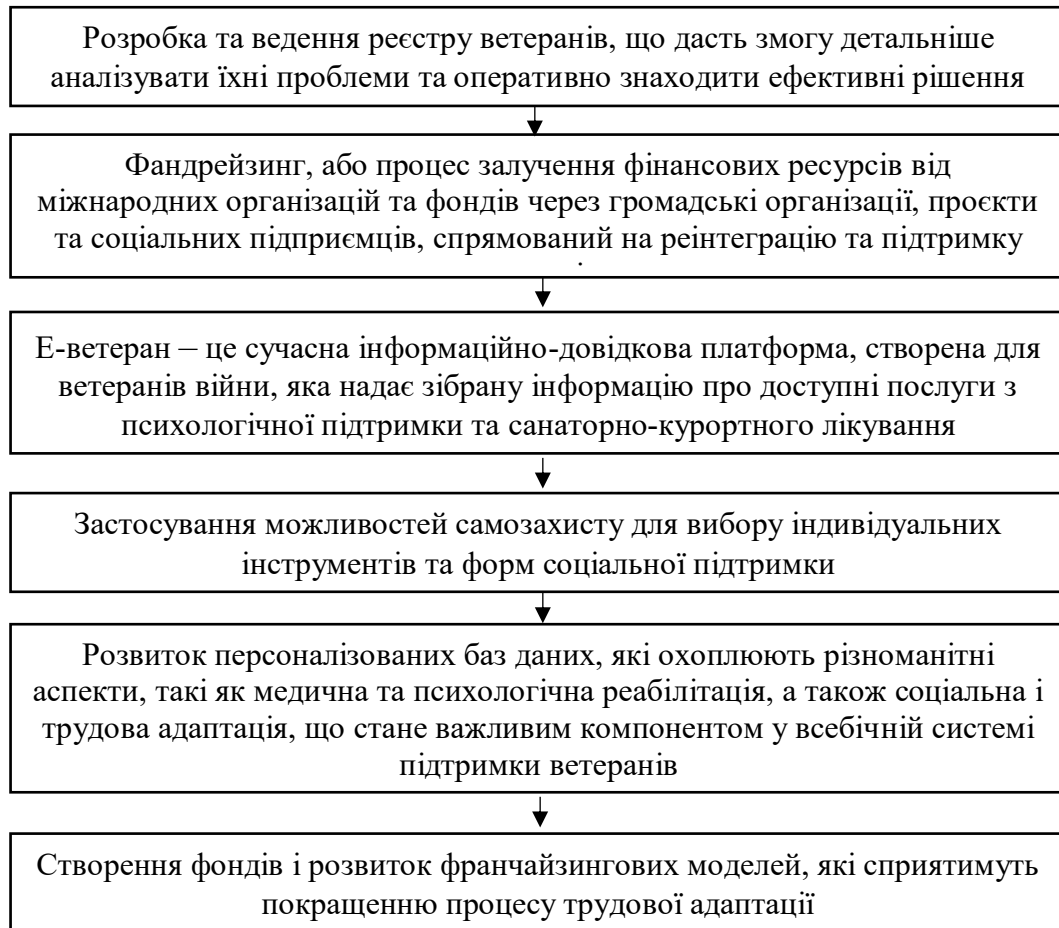

Рис. 3.3. Перелік інновацій у ветеранській політиці

Впровадження моделі активної ветеранської політики дозволить:

- покращити існуюче законодавство в цій сфері;
- оптимізувати взаємодію між органами державної влади, місцевими органами самоврядування, інститутами громадянського суспільства та бізнес-структурами щодо формування і реалізації ветеранської політики;
- отримати послуги з відновлення фізичного та психологічного здоров'я, санаторно-курортного лікування для ветеранів;
- підвищити точність надання грошових компенсацій і пільг ветеранам
- отримати послуги з соціальної адаптації, можливості для саморозвитку, самозахисту та інтеграції ветеранів у суспільство;
- створити умови для започаткування власного бізнесу ветеранами;

- оптимізувати і вдосконалити методи та форми соціального захисту ветеранів;
- покращити образ ветеранів у суспільстві;
- залучити додаткові організовані та неорганізовані форми соціального захисту ветеранів [53].

Перехід від патерналізму до партнерських відносин у регулюванні соціальних взаємодій є важливим етапом у розвитку ветеранської політики. Впровадження нових інструментів, інновацій і змін повинно допомогти створити більш адаптивну систему, яка буде спрямована на забезпечення соціальної стабільності та підвищення результативності ветеранської політики.

3.2. Технології імплементації світового досвіду регулювання ветеранської політики в Україні

У разі відсутності власного досвіду у формуванні та реалізації ветеранської політики, важливим напрямом розвитку державної політики є впровадження міжнародних практик у цій сфері. Адаптація передових світових підходів дозволить вдосконалити національну систему ветеранської політики і привести її до міжнародних стандартів [3].

Міжнародні підходи до розробки та реалізації ветеранської політики постійно змінюються та вдосконалюються. Проте існують певні спільні характеристики політик розвинутих країн у цій сфері:

- наявність спеціалізованого органу, що відповідає за реалізацію політики;
- ефективна система обміну інформацією, висока комунікація і зворотний зв'язок;
- впровадження механізмів соціального і медичного страхування; значні форми матеріальної (грошові виплати, пенсії, кредити тощо) і

нематеріальної (медична допомога, психологічна реабілітація, соціальна адаптація) підтримки.

Крім того, багато країн надають велике значення репутації та престижу військової служби.

Після вивчення кращих міжнародних практик у сфері ветеранської політики у першому розділі, можна обговорити потенціал впровадження окремих досягнень в Україні. У Сполучених Штатах було розроблено ефективні програми соціально-психологічної реабілітації для ветеранів. Щороку понад 200 тисяч осіб залишають армію і стикаються з труднощами при адаптації свого військового досвіду до цивільного життя. Для зниження рівня безробіття серед ветеранів уряд США реалізує програми підвищення кваліфікації, перепідготовки, а також створює умови для розвитку власного бізнесу, що дозволяє максимально використовувати їхній потенціал. Ветерани у США є важливою частиною робочої сили, яка характеризується дисциплінованим лідерством, зрілістю та відданістю своїй справі. Знання і досвід, отримані ними в армії, формують стійку трудову етику, наполегливість і здатність швидко освоювати нові навички. Вони є лідерами, які можуть діяти в екстремальних ситуаціях, приймати оперативні рішення та адаптуватися до змін.

Завдяки своїм навичкам та досвіду ветерани можуть працювати в різних секторах економіки, тому багато американських компаній активно наймають їх. Наприклад, такі організації, як «PenFed», «UPS», «Coca-Cola» та «Home Depot», реалізують успішні програми працевлаштування для ветеранів [69].

У США уряд фінансує різноманітні програми, спрямовані на підтримку ветеранів у створенні та розвитку власного бізнесу:

- гранти для самозайнятості ветеранів з інвалідністю: Учасники повинні подати бізнес-план і вказати категорію інвалідності. Залежно від цього, ветерани можуть отримати фінансування для закупівлі обладнання, інвентарю, матеріалів, навчання, ліцензійних зборів і маркетингових витрат;

- інвестиційна група «Angel», яка підтримує ветеранів, надаючи інвестиції на ранніх етапах розвитку бізнесів, заснованих випускниками військових академій США (сума інвестицій варіюється від 250 тис. до 1 млн доларів);
- фонд венчурного капіталу для ветеранів: Цей фонд фінансує підприємства, засновані або керовані ветеранами Збройних сил США (інвестиції можуть досягати до 3 млн доларів);
- платформа онлайн-кредитування для ветеранів («Street Shares»), яка з'єднує інвесторів з власниками малого бізнесу для підтримки ветеранів-підприємців, що тільки починають або розширюють свій бізнес. Ветерани можуть подати заявку онлайн і за 10 хвилин отримати кредит на суму від 5000 до 50 000 доларів США на термін від одного до п'яти років, з процентною ставкою до 10%;
- програма інвестицій для підприємців-ветеранів, яка допомагає їм досягти успіху, надаючи стартові гроші та доступ до мережі з понад 1700 ділових партнерів.

У США діє Центр передового досвіду для ветеранів-підприємців, основною метою якого є підтримка розвитку підприємницьких можливостей для ветеранів та їхніх родин через обмін знаннями, ресурсами та інформацією. Центр активно розробляє інноваційні програми, організовує навчальні курси та проводить дослідження в сфері підприємництва по всій території країни. Зокрема, половина всіх ветеранів Другої світової війни та 40% ветеранів Корейської війни стали підприємцями. Наразі з 5,5 мільйонів підприємств у США 7% належать ветеранам. Ці підприємства генерують річний дохід у розмірі 1,14 трлн доларів, а фонд оплати праці складає 195 млрд доларів. Серед найбільш успішних компаній, заснованих ветеранами, можна назвати «Walmart», «FedEx», «RE/MAX», «Sperry Shoes», «Nike», «GoDaddy», «Enterprise Rent-a-Car» та інші [79].

Підприємства, засновані ветеранами у США, також відіграють важливу роль у зменшенні рівня безробіття серед їхніх колишніх колег. За останні 15

років такі підприємства створили 324 тисячі нових робочих місць. Проте на шляху до досягнення успіху виникає низка ризиків і труднощів. Багато сфер бізнесу характеризуються високою конкуренцією, що часто призводить до закриття підприємств вже в перший рік їхньої діяльності. Однією з найбільших проблем є отримання фінансування для ведення бізнесу, особливо для ветеранів без досвіду в цій сфері. У таких випадках купівля франшизи може стати оптимальним варіантом для подолання цих труднощів.

Багато підприємців вибирають франчайзинг як спосіб створення успішного бізнесу. Загалом, франчайзинг є моделлю підприємницької діяльності, за якою одна сторона (франчайзер) на підставі угоди зобов'язується передати іншій стороні (франчайзі) на певний період і за певну плату (паушальний внесок і роялті) комплекс виключних прав на використання товарного знака, фірмового найменування, послуг, технологічних процесів, спеціалізованого обладнання, ноу-хау, охоронюваної законом комерційної інформації та інших об'єктів інтелектуальної власності, передбачених угодою (франшиза).

Ставши власником франчайзингової точки, підприємець знижує ризики та отримує комплексну підтримку від франчайзера. Додатково він отримує право легально використовувати популярний бренд, що значно полегшує його діяльність. Це дозволяє уникнути багатьох помилок і труднощів, які можуть виникнути у процесі ведення бізнесу. Однак, попри численні переваги, існують і певні недоліки, такі як обмеження свободи дій, необхідність суворо дотримуватись умов угоди, підзвітність франчайзеру, а також наявність паушального внеску та роялті [26].

Хоча Україні ще далеко до масштабів США, важливо врахувати системний підхід до цієї проблеми. Так, у 2019 році до Державної служби зайнятості звернулося понад 24,6 тисяч демобілізованих учасників АТО (ООС), серед яких 2 тисячі осіб з інвалідністю. Більше 70 % з них є працездатними, зокрема 51 % – віком до 35 років, 29 % – від 35 до 44 років і

20 % – старше 45 років. При цьому 41 % ветеранів, зареєстрованих у службі зайнятості, мають вищу освіту [35].

Зараз питання адаптації демобілізованих осіб на ринку праці через залучення їх до підприємницької діяльності активно вирішують центри зайнятості. Спеціалісти центрів зайнятості підтримують відкриття власного бізнесу серед демобілізованих осіб, організовуючи різноманітні заходи, семінари з основ підприємництва та надаючи одноразову виплату по безробіттю для започаткування підприємницької діяльності.

Різнноманітні програми підтримки ветеранів після демобілізації реалізуються завдяки активній ролі громадських організацій. Волонтери та громадські ініціативи організовують тренінги та семінари з бізнес-планування, сприяють трудовій адаптації, а також запускають проєкти та навчальні курси для забезпечення успішного старту та розвитку бізнесу.

Кабінет Міністрів України ухвалив розпорядження від 24 травня 2017 року № 504-р, яким була затверджена «Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва в Україні». У документі були визначені шість ключових напрямків: створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; забезпечення доступу МСП до фінансування; спрощення податкового адміністрування; підвищення обізнаності щодо підприємницької культури й розвитку підприємницьких навичок; підтримка експорту та інтернаціоналізації МСП; зміцнення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП.

Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) підготувала звіт щодо реалізації Стратегії 2020, в якому зроблено такі рекомендації: Україні необхідно продовжити зміцнення інституційної бази для створення сприятливого середовища для МСП, покращити доступ до фінансування для МСП, підтримати конкуренцію в банківському секторі, спростити систему оподаткування та забезпечити стабільність податкових надходжень і відшкодувань; слід вжити додаткові заходи для розвитку підприємницьких навичок та культури; необхідно продовжувати розвиток

конкуренції та інновацій серед МСП і надати підтримку у міжнародній діяльності, зокрема в розвитку експорту.

Загалом, визначені напрямки розвитку малого та середнього підприємництва є надзвичайно важливими для демобілізованих учасників бойових дій, які мають намір започаткувати або вже ведуть підприємницьку діяльність. Для ветеранів, які нині займаються підприємництвом, залишаються актуальними питання, що стосуються розвитку МСП в Україні, як показано на рис. 3.4.

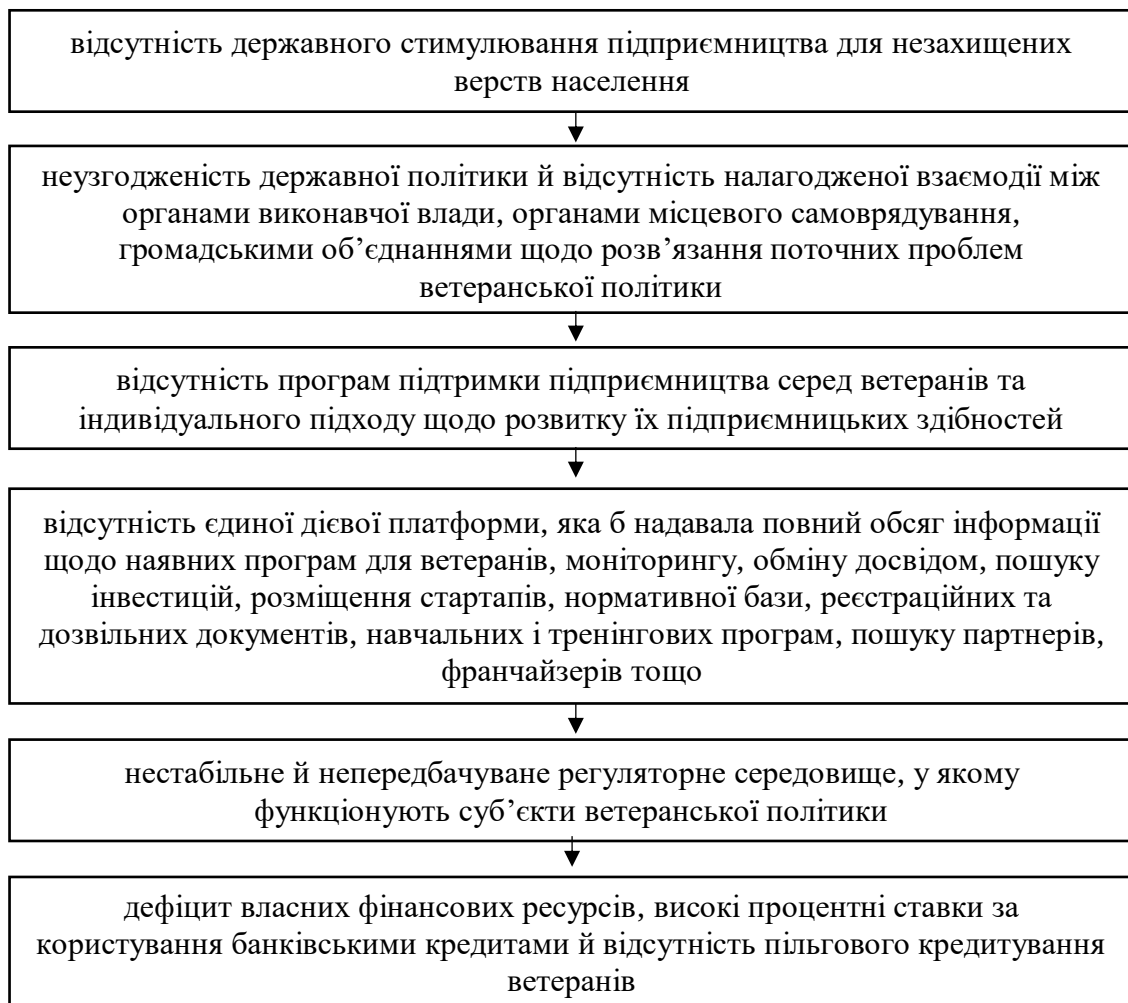

Рис. 3.4. Актуальні типові питання розвитку МСП України

Таким чином, основними причинами відмови від започаткування власного бізнесу в Україні є обмежений доступ до фінансування, економічна нестабільність та високий рівень ризиків [63]. Франчайзинг допомагає знизити ці ризики, надаючи можливість стати власником успішного бізнесу навіть за

відсутності великого досвіду або значного капіталу. У контексті подальшого розвитку МСП та підтримки підприємницької діяльності серед ветеранів важливо враховувати розвиток франчайзингу, створення відповідної нормативно-правової бази для регулювання франчайзингових відносин і зниження вартості франшиз для ветеранів.

На сьогоднішній день розвиток франчайзингу підтримується такими організаціями, як Українська асоціація роботодавців у сфері франчайзингу, Асоціація франчайзингу України та Федерація розвитку франчайзингу, гостинності та інфраструктури. Водночас державне регулювання франчайзингу в Україні знаходиться на етапі трансформації і потребує вдосконалення, так само, як і культура франчайзингових відносин. Якщо у світовій практиці активно використовується термін «франчайзинг», то в українському законодавстві більш поширеним є поняття «комерційна концесія» [26].

У 2015 році Федерація разом з Міністерством соціальної політики України запустила програму «ВЕТ Фран» (франчайзинг для ветеранів), спрямовану на підтримку ветеранів та демобілізованих військових у процесі адаптації до цивільного життя та започаткування власного бізнесу. У рамках цієї ініціативи беруть участь Міністерство соціальної політики України, відповідні силові відомства, ветерани силових структур, які звільнилися зі служби або стали пенсіонерами, франчайзери, що розвивають свої мережі і долучилися до програми, консалтингові компанії, що працюють в секторі малого та середнього бізнесу, а також органи місцевої влади.

У рамках програми проводилися майстер-класи, тренінги, круглі столи та конференції, присвячені розвитку власного бізнесу та франчайзингу. Федерація була відповідальна за залучення франчайзингових компаній, організацію відбору франшиз, консультантів і банків, які могли надавати фінансування під франчайзинг. Також вона вела переговори з власниками успішних українських і міжнародних франшиз та допомагала знаходити додаткових спонсорів. Франчайзингові компанії зобов'язувалися надавати

учасникам програми адаптації знижки на паушальний внесок, частково фінансувати пілотні проєкти та надавати спонсорську підтримку відповідно до затверджених пакетів. Проте через загострення політичної та економічної ситуації, зростання інвестиційних ризиків та високий рівень безробіття, ця програма не була реалізована і припинила свою діяльність. Попри те, що франчайзинг для ветеранів є поширеною практикою у світі, в Україні ця форма інтеграції бізнес-структур залишається новою.

Для сприяння розвитку франчайзингу серед ветеранів необхідно впровадити наступні кроки: рис. 3.5:

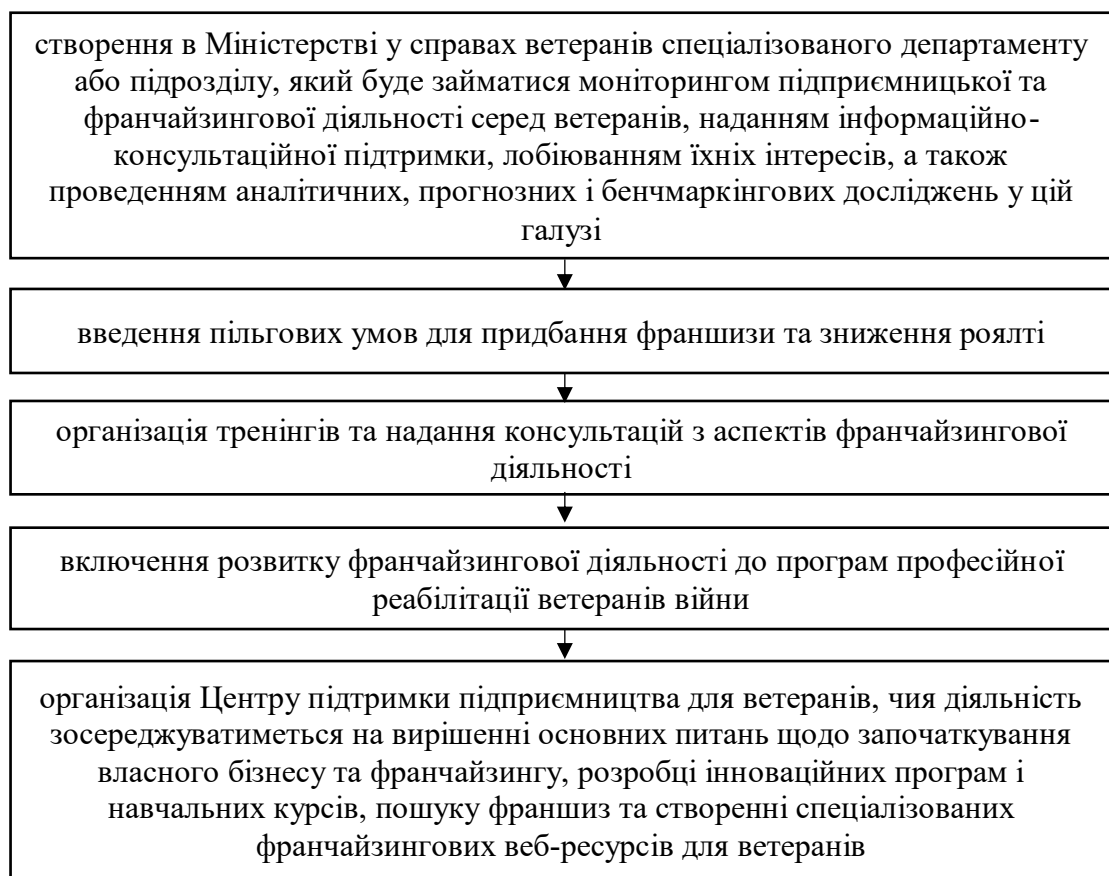

Рис. 3.5. Умови розвитку франчайзингової діяльності

Зважаючи на існуючі труднощі, важливо продовжувати підтримувати розвиток малого та середнього підприємництва та франчайзингу, а також покращувати фінансову грамотність серед ветеранів. Необхідно стимулювати активний обмін інформацією між урядовими структурами та бізнес-

середовищем, а також підтримувати ініціативи на зразок програми «ВЕТ Фран».

Орієнтуючись на досвід США, можливі шляхи вирішення існуючих проблем включають:

- зменшення бюрократичних бар'єрів шляхом скорочення документації при реєстрації та веденні бізнесу, вдосконалення електронного урядування для ветеранів та забезпечення ефективної роботи «єдиного вікна» для підприємців;
- розробку державних програм та пільгових позик для започаткування бізнесу, а також надання пільгових умов оренди приміщень, рекламної площі й сплати комунальних послуг для учасників бойових дій;
- створення інститутів чи консультаційних центрів для ветеранів, які б координували дії підприємців, франчайзерів, органів влади, громадських та міжнародних організацій, а також здійснювали моніторинг ефективності програм для ветеранів;
- розвиток інформаційних платформ, створення фондів для підтримки бізнесу та венчурного капіталу, які б сприяли інвестуванню у підприємства, засновані ветеранами;
- урегулювання відносин між учасниками франчайзингового ринку та підтримка пільгових умов для ветеранів-підприємців.

У Німеччині, Франції та Великій Британії також існують успішні програми для професійної реабілітації відставних військовослужбовців та ветеранів, що сприяють їх адаптації до цивільного життя. В Німеччині, зокрема, військовослужбовцям дозволяється вести власний бізнес навіть під час служби. Водночас уряди цих країн активно працюють над зниженням соціальної напруженості та забезпеченням психологічної підтримки ветеранів.

Для цього в цих країнах створюються мережі реабілітаційних центрів, які надають допомогу ветеранам, що постраждали від психологічних розладів через службу в зонах бойових дій. Такий досвід може бути корисним для України, оскільки в країні активно розвивається система реабілітаційних

послуг для ветеранів. Залишається важливим завданням вдосконалення законодавства у сфері реабілітації та його приведення у відповідність до міжнародних стандартів, а також створення єдиної системи реабілітаційних послуг та підготовка висококваліфікованих фахівців. Міжнародний досвід підкреслює також важливість підтримки ветеранів з боку громади, кваліфікованих фахівців та їхніх родин. Особливо варто відзначити досвід Німеччини та США щодо організації соціально-психологічних мереж, які поєднують медичні установи, реабілітаційно-психологічні центри та соціальні служби в одну систему підтримки ветеранів. Також позитивно зарекомендувала себе практика залучення релігійних служб (православних і католицьких військових капеланів) до надання допомоги, а також залучення родини, близьких, військових і сімейних лікарів, психотерапевтів до процесу лікування та підтримки постраждалих.

Аналіз досвіду Великої Британії показує, що основну підтримку ветеранам надають громадські організації та благодійні фонди, а роль держави переважно полягає в координації з приватними ініціативами, які розробляють і впроваджують проекти для підтримки ветеранів. В Україні також поступово розвивається громадянське суспільство, яке потребує підтримки з боку держави, і важливо встановлювати з ним діалог для ефективної співпраці. Залучення ветеранської спільноти до формування та реалізації ветеранської політики повинно стати одним з головних завдань уряду.

Також вищезазначені країни мають добре налагоджену систему підтримки сімей ветеранів, вдів і вдовців, що може стати прикладом для України, оскільки вітчизняне законодавство не передбачає окремої правової категорії для членів сімей ветеранів. В Україні існують суперечності у законодавстві щодо переліку осіб, які мають право на пільги як члени родини ветеранів, а також заплутана система пільг для сімей загиблих учасників бойових дій, що регулюється кількома постановами та законами [51].

Досвід Великої Британії та Франції в забезпеченні житлом ветеранів може стати корисним для України у вирішенні подібних проблем. Зокрема, у

Великій Британії уряд покриває до 30% вартості кредиту або іпотеки на житло. У Франції, у свою чергу, держава компенсує витрати на оренду чи придбання житла за рахунок фондів Міністерства оборони, що включає часткову компенсацію до 30% вартості. Водночас, в Україні на сьогодні не існує таких видів компенсацій для військовослужбовців.

Особливо варто звернути увагу на добре налагоджений порядок надання житла військовослужбовцям у Франції, що передбачає створення спеціалізованих організацій для цієї мети. Цей досвід може бути корисним для Міністерства у справах ветеранів України у вирішенні житлових питань для українських ветеранів.

Не менш важливим є те, що в розвинених країнах ефективні системи ветеранської політики базуються на сучасному військовому законодавстві, яке регулярно оновлюється з урахуванням новітніх викликів. Цей досвід є надзвичайно важливим для України, яка здійснює реформи в сфері ветеранської політики. Необхідно звернути увагу на ряд аспектів, що ще не мають належного законодавчого регулювання в Україні, починаючи з прийому на військову службу і закінчуючи системою соціального та правового захисту як під час служби, так і після її завершення.

У розвинених країнах існує ефективна система соціального страхування для військовослужбовців, яка охоплює різноманітні види страхування, такі як обов'язкове медичне, добровільне страхування на випадок тривалої допомоги, страхування сім'ї та інші. Наприклад, у США страхування життя і здоров'я військових організовано через спеціальні програми, затверджені Конгресом. Військовослужбовці можуть отримати страхування життя на суму до 400 тисяч доларів США, а всі ветерани мають право на безстрокову медичну страховку, повністю фінансовану з федерального бюджету. Ця страховка покриває значну частину витрат на лікування у спеціалізованих установах, включаючи ліки, складні операції та навіть пластичну хірургію, що фінансується Міністерством.

Протягом багатьох років тривають обговорення щодо введення обов'язкового медичного страхування для військовослужбовців в Україні. Враховуючи реформування медичного обслуговування Збройних сил України [43], фінансування системи охорони здоров'я [52] та орієнтацію на стандарти НАТО, а також постійне недофінансування реальних потреб у медичному забезпеченні військових, є підстави для такої ініціативи. Крім того, впровадження обов'язкового та добровільного медичного страхування допоможе підвищити рівень гарантованої медичної допомоги для військовослужбовців.

Міжнародна спільнота активно підтримує уряд України в розв'язанні різноманітних питань, що стосуються створення ефективної системи ветеранської політики. В рамках розвитку міжнародного співробітництва та впровадження кращих практик ветеранської політики Міністерство ветеранів ініціює формування нових партнерських відносин і реалізацію перспективних проєктів, що мають на меті вирішення основних проблем, з якими стикаються ветерани.

Основними міжнародними партнерами Міністерства ветеранів на сьогодні є «Міжнародна організація з міграції» (МОМ), IREX – глобальна організація розвитку та освіти (Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів) та Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). МОМ фокусується на підтримці процесу реінтеграції ветеранів, поліпшенні їхнього добробуту та розвитку громад через соціально-економічне відновлення, психосоціальну допомогу, відновлення довіри та сприяння соціальній згуртованості й стабільності. Завдяки фінансуванню від Європейського Союзу МОМ надала підтримку майже 800 ветеранам, забезпечивши їх навчанням та обладнанням для освоєння нових професій і розвитку або створення власного малого бізнесу [36].

Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів (IREX) реалізує інноваційні програми для розвитку лідерства з метою підвищення якості освіти, зміцнення незалежних ЗМІ та сприяння розвитку громадянського

суспільства. В кожній області України IREX підтримує партнерство та ефективний діалог між місцевими органами влади, громадськими організаціями та громадами. Щодо ветеранів, програми орієнтовані на збереження їх людського потенціалу, сприяння реінтеграції ветеранів війни в українське суспільство, створення ефективних структур підтримки ветеранів, а також надання доступу до високоякісних послуг з психічного здоров'я та розширення економічних можливостей для ветеранів.

У межах співпраці з MOM, IREX та ОБСЄ реалізуються ключові проекти міжнародної технічної допомоги для ветеранів, зокрема «Підтримка реінтеграції ветеранів конфлікту на Сході України» (фінансування здійснюється Європейським Союзом) та «Програма реінтеграції ветеранів» (ініціатива Сполучених Штатів Америки). Також реалізується проєкт «Норвегія – Україна» (партнерство з університетом NORD), спрямований на професійну підготовку ветеранів до цивільних спеціальностей та їх соціальну адаптацію в цивільному суспільстві.

Саме на основі успішних зарубіжних практик, а саме платформи для зворотного зв'язку VA.gov, в Україні запустили інформаційну платформу «На зв'язку», яка об'єднує всі необхідні послуги для військовослужбовців та їхніх родин.

Платформа «На зв'язку» передусім орієнтована на військовослужбовців, а також на сім'ї полонених, зниклих безвісти, загиблих, поранених та звільнених з полону. Інформаційна система включає дев'ять основних розділів:

- медичні послуги;
- корисна інформація;
- психологічна підтримка;
- юридична допомога;
- мапа знижок;
- події;

- освіта;
- робота;
- центри надання послуг.

Також на сайті є розділ з вакансіями для працевлаштування з пріоритетом для військових, звільнених з полону, а також для людей з інвалідністю, які хочуть продовжити службу або отримати відповідну підготовку.

Додатково є інтерактивна карта знижок для військових. Вона містить інформацію про заклади, які пропонують спеціальні акції та програми для захисників країни. Користувачі можуть залишати відгуки або пропонувати додати на карту нові заклади.

Отже, на сьогодні для України надзвичайно важливим є отримання міжнародної підтримки та вивчення досвіду інших країн. Оскільки кожна країна має свої унікальні ментальні, історичні та культурні особливості, універсального механізму ветеранської політики не існує. Однак необхідно переймати успішні міжнародні практики у формуванні та реалізації ветеранської політики, враховуючи помилки, які допустили інші держави. Важливо ретельно слухати міжнародні рекомендації щодо вдосконалення внутрішньої політики. Основні поради від міжнародних партнерів для українського уряду включають: необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, розробку національної Стратегії у цій сфері, створення ефективної системи звітності та інформування, а також покращення комунікації між органами влади та громадянським суспільством.

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень і аналізу державного регулювання ветеранської політики в Україні та закордоном було сформульовано наступні висновки:

Згідно з узагальненням наукових концепцій та аналізом історичного розвитку ветеранської політики, було сформульовано власне розуміння цієї системи як скоординованої діяльності органів державної влади, місцевих органів самоврядування та інститутів громадянського суспільства, спрямованої на реалізацію прав, свобод, законних інтересів, пільг та соціальних гарантій ветеранів, що визначені чинним законодавством.

Визначено механізм ветеранської політики та встановлено, що комплекс основних механізмів для впровадження державної ветеранської політики включає: інституціонально-правовий, соціально-економічний, інформаційно-комунікативний, адаптивно-психологічний. Вказані механізми державного управління взаємодіють між собою з метою досягнення цілей державної політики та виконання відповідних завдань для її реалізації.

Аналіз міжнародного досвіду створення системи ветеранської політики дозволяє визначити ключових учасників реалізації цієї політики, правову основу та основні напрямки діяльності в різних країнах, таких як Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Німеччина, Франція, Хорватія та Грузія. Встановлено, що ці країни застосовують ефективні механізми реалізації ветеранської політики, включаючи нормативно-правові, організаційні, фінансові, інформаційні та комунікаційні заходи.

Громадські організації є однією з найдинамічніших та найефективніших форм самоорганізації у демократичному суспільстві, виконуючи роль ключових громадських інституцій. Головна функція громадських організацій та об'єднань полягає у створенні платформи для взаємодії між громадянами та державною владою, виконуючи при цьому контролюючу функцію суспільства. Виконуючи представницьку місію, такі об'єднання не лише

вирішують нагальні суспільні проблеми, але й генерують альтернативні проєкти, спрямовані на розвиток та вдосконалення суспільства. Після початку повномасштабного вторгнення найбільше зростання важливості діяльності громадських організацій спостерігається в напрямі підтримки армії та ветеранів. Це підтверджує ключову роль громадських організацій у формуванні системи ветеранської політики.

Було визначено ефективність існуючих механізмів державного регулювання ветеранської політики в рамках Veteran Hub. Проведено аналіз комплексу заходів адаптаційно-психологічного характеру, зокрема психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зниження соціальної напруженості та створення позитивного іміджу ветеранів. Результати експертного опитування серед ветеранів підтверджують необхідність вдосконалення механізмів формування та впровадження ветеранської політики.

Запропоновано реалізувати активну модель ветеранської політики, спрямовану на створення сприятливих умов для соціально-економічного та інституційного розвитку. Основною метою є забезпечення росту людського та соціального капіталу, організація ефективної взаємодії між учасниками та об'єктами політики, посилення соціальної адаптації та впровадження інновацій. Для досягнення цих цілей рекомендується активізувати інноваційні підходи, методи та форми реалізації ветеранської політики.

Аналіз зарубіжного досвіду в галузі ветеранської політики та можливості його адаптації для України виявляє ряд корисних практик, які можна ефективно застосувати в нашій країні. Зокрема, пропонуються шляхи впровадження досвіду таких країн, як США, Німеччина, Франція та Велика Британія: сприяння розвитку франчайзингових ініціатив для вирішення питань соціальної та професійної адаптації; створення соціально-психологічних мереж; поліпшення програм реадaptaції та медичної реабілітації; введення обов'язкового медичного страхування; запровадження системи часткової компенсації вартості житла. Також було проаналізовано підтримку з боку

міжнародної спільноти через реалізацію перспективних проєктів, спрямованих на вирішення основних проблем ветеранів, зокрема їх реінтеграції та соціальної адаптації.

Основні рекомендації для українського уряду від міжнародних організацій щодо покращення державної ветеранської політики включають такі ключові моменти: адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів; розробка та впровадження національної Стратегії в цій сфері; створення ефективної системи звітності та інформування; забезпечення належної комунікаційної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Біла книга – 2016. Збройні Сили України. Київ: МО України, 2017. 76 с.
2. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 36.
3. Горбенко С. В., Хома В. В., Шпанчук Г. В. Досвід адаптації військовослужбовців до цивільного життя в США. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2014. № 2. С. 42–44.
4. Гордієнко Є. П. Зарубіжний досвід в організації системи соціального захисту учасників бойових дій. *Теорія і практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали I всеукраїнської наук.-практ. конф., 30 листопада 2018 р.* Київ. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/9e0c6916-89d9-4e68-bae0-7122d804a470.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
5. Гордієнко Є. П. Особливості державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 1 грудня 2017 р.* Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 336–338.
6. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи: навч. посіб. Тернопіль: Вид-во Астон, 2004. 174 с.
7. Гриб А. Є. Соціальна дезадаптація учасників бойових дій та особливості її профілактики та психокорекції. *Актуальні питання медичної психології : науковий журнал*. URL : <http://medpsychology.pp.ua/> (дата звернення: 01.12.2024).
8. Гусак О. Г. Світовий досвід вироблення державної політики щодо формування міжпрофесійної мобільності військовослужбовців. *Державне будівництво*, 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_75 (дата звернення: 01.12.2024).

9. Дацюк І. П. Механізми соціального захисту військовослужбовців у трансформаційному суспільстві : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2010. 20 с.
10. Дацюк І. П. Порівняльний аналіз механізмів соціально-правового захисту військовослужбовців у розвинутих країнах світу. *Державне будівництво: електрон. наук. фахове вид.* 2007. № 2. С. 14–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_48 (дата звернення: 01.12.2024).
11. Денисенко К. Державна політика у сфері соціального захисту: аналіз понятійно-категоріального апарату. *Ефективність державного управління.* 2017. 2 (51). Ч. 1. С.95–101.
12. Державна політика : підручник / Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
13. Добрава Н.В. Соціальне підприємництво. *Економічні інновації.* 2015. Вип. 59. С. 112–117.
14. Дубич К. В. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг: сучасний стан та вектори трансформації. *Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток: матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (м. Київ, 29 трав. 2015 р.)* Київ : НАДУ, 2015. С.27–29.
15. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011.
16. Жадан О. В. Людський чинник реалізації державної політики розвитку інноваційної економіки. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. Вип. 1 (68). С. 92–99.*
17. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.12.2024).

18. Інституціоналізація публічного управління в Україні : наук.-аналіт. доп. / за заг. ред. М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2019. С.49–58.
19. Інформаційна довідка щодо функціонування у різних державах міністерств у справах ветеранів. Українська спілка ветеранів Афганістану. URL: <http://www.usva.org.ua> (дата звернення: 01.12.2024).
20. Кириченко А. Г. Нормативно-правові механізми забезпечення медико-соціального захисту учасників АТО в Україні. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика*. 2016. №. 25. С. 435–444.
21. Ковальова Є. П. Шляхи вдосконалення соціальної та психологічної реабілітації учасників АТО в Україні. *Публічне управління в Україні: стратегія реформ: зб. тез наук. – практ. конф. за підсумками стажування слухачів, 28 вересня 2016 р. Харків*. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-3/index.html> (дата звернення: 01.12.2024).
22. Кондратенко О.О. Державне регулювання соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей: дис.....к.н.держ.упр.: 25.00.02. НАДУ. Київ, 2019. 279 с.
23. Крутій О. М. Соціально-психологічний механізм як умова активізації діалогової взаємодії органів влади та громадськості. *Теорія та практика державного управління*. 2011. №. 1. С. 59–67.
24. Кучер В.А. Соціальне партнерство як структурний елемент соціального захисту. *Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін: зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. Серія: державне управління. Т. XIX, вип. 307. Маріуполь, ДонДУУ, 2018. 164 с.*
25. Лібанова Е. Бідність в Україні: визначення, критерії та показники. *Україна: аспекти праці*. 2001. № 6, с. 12.
26. Макаренко Т. Є. Концепція франчайзингу: сучасний стан та перспективи. *Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку*

- економіки України: зб. тез наукових робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12-13 квітня 2013 р.): у 2-х частинах. Одеса: ЦЕДР, 2013. Ч. С. 32–35.*
27. Мальований М. І. Історія розвитку соціального захисту у світі. *Інноваційна економіка*. 2011. № 22. С. 253–258.
 28. Медична реабілітація військовослужбовців збройних сил України на регіональному рівні: метод. рекомендації / уклад.: І. М. Гайда., М. І. Бадюк, Ю. І. Сушко. Київ, 2018. 32 с.
 29. Мельник М. О. Формування комплексного механізму державного управління в сфері соціального становлення та розвитку молоді. *Демократичне врядування*. 2015. №. 15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_18 (дата звернення: 01.12.2024).
 30. Наказ МОЗ України від 19.07.2024 № 1265 "Про затвердження Уніфікованого клінічного протоколу первинної та спеціалізованої медичної допомоги «Гостра реакція на стрес. Посттравматичний стресовий розлад. Порушення адаптації»". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ35673> (дата звернення: 01.12.2024).
 31. Новак-Каляєва Л. М. Нормативно–правові основи захисту прав військовослужбовців в Україні: соціальний аспект. *Вісник*. Львів, 2007. № 584 : Держава та армія. С. 158–166.
 32. Основи публічної політики та управління: навч. посіб. / С.О. Телешун та ін.; Нац. акад. держ. упр. При Президентові України, каф. політ. аналітики і прогнозування. Київ : НАДУ, 2011. 312 с
 33. Офіційний сайт ГО «Veteran Hub». URL: <https://veteranhub.com.ua/> (дата звернення: 01.12.2024).
 34. Офіційний сайт ГО Юридична сотня. URL: <https://legal100.org.ua/diialnist/analitika/> (дата звернення: 01.12.2024).
 35. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 01.12.2024).

- 36.Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції. URL: <https://iom.org.ua/ua> (дата звернення: 01.12.2024).
- 37.Пеліванов Н. І. Розвиток благодійності в Україні. Відділ етнонаціональних досліджень, реінтеграції та розвитку громадянського суспільства. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/rozvitok-blagodiynosti-v-ukraini>.
- 38.Петров О. М. Соціальний діалог як інститут державного управління: навч.-метод. матеріали; упоряд. В. В. Святненко. Київ : НАДУ, 2013. 84 с.
- 39.Полякова О.М. Концепція соціального підприємництва в українському контексті. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 56. С. 176–182.
- 40.Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2020 році: щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-doverhovnoyiradi-ukrayini-pr-49726> (дата звернення: 01.12.2024).
- 41.Про засади зовнішньої і внутрішньої політики: Закон України від 01.07.2010 №2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 01.12.2024).
- 42.Про затвердження Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2018 №1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

43. Про затвердження Концепції програми розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України на період до 2020 року: Наказ Міністерства оборони України від 26.07.2017 №389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0389322-17#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
44. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №497. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.12.2024).
45. Про затвердження Порядку організації соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 №432. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.12.2024).
46. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 №40- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
47. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон від 23.09.1997 №539/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

48. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік: Указ Президента від 10.04.2019 №117/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/117/2019> (дата звернення: 01.12.2024).
49. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23 грудня 2010 року № 2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
50. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. Ст. 190.
51. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
52. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я: Розпорядження КМУ від 30 листопада 2016 року №1013-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.12.2024).
53. Реформа підтримки ветеранів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/bezpeka-ta-oborona/reforma-pidtrimki-veteraniv> (дата звернення: 01.12.2024).
54. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи : навч.-наук. вид. / авт. кол. : В. А. Скуратівський, В. П. Трощинський, П. К. Ситник та ін. К. ; Львів, 2012. 368 с.
55. Сейко Н., Захаріна Т. Громадянське суспільство як суб'єкт формування системи реінтеграції ветеранів. *Social Work and Education*, 2023. Vol. 10, No. 2. pp. 167-177. DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.2
56. Скуратівський В. А., Палій О. М. Основи соціальної політики : навч. посіб. Київ : МАУП, 2002. 200 с.

57. Собченко В. В. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. № 4 (35). С. 216–229.
58. Соціальний захист населення України : навч. посіб. / авт. кол. : І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль та ін. ; за заг. ред. М. В. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ : Фенікс, 2010. 187 с.
59. Соціальний захист учасників бойових дій. Кращі практики/ Європейський інформаційно – дослідний центр. Київ, 2016. 14 с.
60. Стратегія Міжнародної організації праці. Соціальне забезпечення для всіх: розбудова мінімальних рівнів соціального захисту та всеосяжних систем соціального забезпечення: узагальнений виклад. Міжнародна організація праці, Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. Будапешт: МОП, 2013. URL: <http://komspip.rada.gov.ua/uploads/documents/30080.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
61. Телешун С., Ситник С., Рейтерович І. Публічна чи державна політика — вітчизняна дилема вибору. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 4. С. 185–196.
62. Терещенко Д. А. Державно-приватне партнерство як механізм стимулювання розвитку людського капіталу. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць*. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2020. №1 (68). С. 53–61.
63. Управління розвитком підприємництва в Україні: реалії та перспективи: монографія / за заг. ред. д-ра держ. упр., проф. Н. В. Статівки, д-ра держ. упр., проф. О. В. Жадана ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків : ХарПІ НАДУ : Магістр, 2019. 251 с.
64. Фінансово-економічний механізм ефективного функціонування аграрних підприємств України : монографія / Л. М. Худолій та ін. Нац.

- ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компрінт, 2017. 266 с.
- 65.Харитонов А.В., Бєлай С.В. Особливості психологічної адаптації курсантів з різним життєвим досвідом у вищих військових навчальних закладах. *Чесць і закон. Харків. : НАНГУ*, 2019. № 1 (69). С. 110–116.
 - 66.Шкуропатский О. І. Світовий досвід адміністративно – правового регулювання соціального захисту офіцерського складу збройних сил України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО»*. 2016 р. №22. С. 118–122.
 - 67.Щербінін О. М. Удосконалення законодавства щодо соціального захисту військовослужбовців: сучасний стан та перспективи. *Право військової сфери*. 2007. № 1.
 - 68.E-Benefits. A Service of the Department of Veterans Affairs and the Department of Defence. URL: <https://www.ebenefits.va.gov/ebenefits/apply> (дата звернення: 01.12.2024).
 - 69.Entrepreneur Magazine, 2014. Kedma Ough Thank You for Your Service – 4 Business Funding Programs for Veterans, September 24, 2014. URL: <https://www.entrepreneur.com/article/237718> (дата звернення: 01.12.2024).
 - 70.Functional Organization Manual. Description of Organization structure, missions, functions, task, and authorities. URL: <https://www.va.gov/FOM-5-FinalJuly-2019.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).
 - 71.Official website Bundesministerium der Verteidigung. URL: <https://www.bmvg.de/>(дата звернення: 01.12.2024).
 - 72.Official website Bundeswehr. URL: <https://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/start> (дата звернення: 01.12.2024).
 - 73.Official website GlobalFirepower (GFP). URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (дата звернення: 01.12.2024).

74. Official website L'Office national des anciens combattants et victims de guerre. URL: <https://www.onac-vg.fr/> (дата звернення: 01.12.2024).
75. Official website of Ministry of Defence United Kingdom. MOD National and Official Statistics by topic. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/mod-national-and-officialstatistics-by-topic/mod-national-and-official-statistics-by-topic> (дата звернення: 01.12.2024).
76. Official website of the U.S. Department of Veterans Affairs. URL: <https://www.va.gov/> (дата звернення: 01.12.2024).
77. Official website The official home of UK Legislation. URL: <https://www.infolaw.co.uk/mod/afcsandspo.htm> (дата звернення: 01.12.2024).
78. Official website Ministère des Armées. URL: <https://www.defense.gouv.fr/portail/ministere> (дата звернення: 01.12.2024).
79. One stop shop for veteran entrepreneurship, 2018. Learn more About Us. URL: <http://veteranentrepreneurship.org/> (дата звернення: 01.12.2024).
80. Tereshchenko D.A., Kruhlov V.V. Public-private partnership as tool for developing regional labor potential. *Nauka innov.* 2019, 15(6). 5–13. Scopus. URL: [http://scinn.org.ua/en/archive/15\(6\)/15\(6\)01](http://scinn.org.ua/en/archive/15(6)/15(6)01) (дата звернення: 01.12.2024).
81. Veterano Group: бізнес ветеранів АТО. URL: <https://dojo.ua/veterano-group-biznes-veteraniv-ato/> (дата звернення: 01.12.2024).

Анкета «Ветеранська політика Veteran Hub»

З метою отримання інформації про стан і перспективи розвитку ветеранської політики щодо соціального ветеранів, а також визначення шляхів удосконалення механізмів ветеранської політики просимо Вас взяти участь в опитуванні й відповісти на запитання цієї анкети. Обводьте кружечком той варіант відповіді, який найбільш правильно відображає Вашу позицію. Ми гарантуємо повну конфіденційність Ваших відповідей. Результати цього опитування будуть використані лише в узагальненому вигляді. Заздалегідь дякуємо за щирі відповіді!

1. З яких джерел Ви отримали інформацію про власні права й гарантії на соціальне забезпечення? (позначте всі можливі варіанти)
 - Управління соціального захисту.
 - Спілка ветеранів.
 - Veteran Hub.
 - Засоби масової інформації.
 - Бойові побратими.
2. Які заходи, на Вашу думку, необхідно здійснити Veteran Hub для підвищення рівня інформування ветеранів?
 - Створити єдину інформаційну платформу щодо існуючих прав, гарантій і програм підтримки.
 - Запровадити інформаційний супровід військовослужбовців.
 - Залучити ЗМІ й телебачення.
3. Що сьогодні найбільше турбує УБД після демобілізації?
 - Психологічна підтримка.
 - Фінансова підтримка.
 - Працевлаштування.

4. Які критерії, на Вашу думку, є найважливішими для оцінки якості послуг Veteran Hub?
- Доступність послуги.
 - Мінімум бюрократичних процедур для її отримання.
 - Своєчасність надання послуг.
5. Чи актуальні для Вас програми професійної адаптації демобілізованих УБД, що стимулюють відкриття власної справи?
- Так.
 - Так, за умов фінансової підтримки й наявності пільг від держави.
 - Скоріше не актуальні, але, можливо, зацікавлюся в майбутньому.
 - Ні.
6. Яким цільовим програмам ветеранської політики, на Вашу думку, необхідно приділяти першочергову увагу в майбутньому?
- Програми, спрямовані на надання матеріальної допомоги.
 - Програми, спрямовані на поліпшення житлових умов.
 - Програми щодо забезпечення земельними ділянками.
 - Програми соціальної підтримки від громадянського суспільства.

Модель активної ветеранської політики

